№ 20 ՈՒՐԲԱԹ, 29 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 29 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 20

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 228

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 10 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրօպա՝ 30 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով):

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°“ ֆիրմայի միջոցով՝ Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Վշտաբեկ ծնողներ՝ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԵՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԲԱՍԵՆՑԵԱՆՑՆԵՐԸ յայտնում են շնորհակալութիւն այն բոլոր անձերին, որոնք թէ նամակներով ու հեռագիրներով և թէ անձամբ յարգել ու ցաւակցութիւն են յայտնել իրանց միակ որդի

ԱՂԱՍԻԻ

մահվան առիթով: 109. 1—1

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ց. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ներքին եւ վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.
Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. (երեկոյեան ժ. 5—7.
Երևանեան հրապարակ—Պուշկինսկ. փ., № 1.
(և. հ. կ.) (տռ.) 1045. 100—53

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵՄԻ ԲԱՂԴԸ

III

Եթէ դուք ընդունում էք, որ թատրօնը գեղարուեստի տաճար է և բեմը հասարակական կրթարան է, այն ժամանակ դուք պէտք է ստեղծէք այդ կոչմանը համապատասխանող ղեկավարական մի մարմին, որ հոգածու լինէր պահել թատրօնը իր գաղափարական բարձրութեան վրա:

Այն անձերը, որոնք մեզանում ընտրված են թատրօնական գործի մասին հոգալու, անշուշտ անկեղծօրէն ցանկանում են նրա զարգացումը և աջողութիւնը. բայց իրանք, սաստիկ զբաղված լինելով ուրիշ գործերով և պաշտօններով, անկարող են նուիրվել թատրօնին այնպէս, ինչպէս այդ կարօր գործը պահանջում է բստ էութեան:

Չը կան մարդիկ, որոնք լիովին զբաղվէին կազմակերպչական և ղեկավարական գործով այն ընդարձակութեամբ և խորութեամբ, որ թելադրում է թատրօնի գաղափարը: Երբեմն նոյնիսկ չէ լինում մեզանում բեժիսէօր, որի ձեռքին լինէր ներկայացումների կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը: Իսկ եթէ հրաւիրվում է այդպիսին, նա միայն մի կարճ միջոցի համար է կոչվում: Անտարակոյս, այդպիսի հանգամանքներում սպասել բեժիսէօրից առանձին մի կազմակերպչական գործ՝ անկարելի է: Ռեժիսէօրը դնում է մի քանի պիէսներ, յաճախ բոլորովին չը հաւանելով իրան տրված բեպերտուարը, դասաւորում է մի կերպ դերերը, կարգաւորում ներկայացման մեքենայական մասը և դրանով սահմանափակում իր գործունէութիւնը:

Թատրօնական գործի աջողութեան համար կարևոր է, որ ղեկավարութեան և բեժիսէօրութեան համար հրաւիրվեն յատուկ անձեր՝ իբրև մշտական և յարատև գործողներ՝ որոշ նիւթական ապահովութեամբ:

Այդ մշտական անձերը բացառապէս կը զբաղվեն թատրօնական բոլոր խնդիրներով և կը նպաստեն կատարելագործելու մշակված ծրագիրները:

Երբ կան գործողներ և հոգատարներ, այն ժամանակ Դրամատիկական Ընկերութեան վարչութեան և ընդհանուր ժողովների խորհրդածութիւնները և առաջարկները կը գտնեն դիւրութիւններ իրանց գործադրութեան համար իրականութեան մէջ:

Շնորհիւ ղեկավարական և կազմակերպչական մարմնի բացակայութեան՝ անկարելի է եղել ժամանակին մշակել բեպերտուար, ճոխացնել նրան նոր պիէսներով կամ ընտրել եղածից այնպիսիները, որոնք հետաքրքրական և համապատասխան լինէին ժամանակակից պահանջներին:

Թատրօնը գրաւում է հանդիսականներին կամ նոր ստեղծագործութիւններով, կամ դերակատարների տաղանդով, կամ ժամանակակից տրամադրութեան համապատասխան իր պիէսներով, կամ որոշ համակարգութեամբ առաջ տարվող ծրագրային մի բեպերտուարով:

Երբ հանդիսականի մէջ կը սկսի ամրանալ այն համոզմունքը, որ թատրօնական գործի ղեկավարութիւնը գտնվում է հեղինակաւոր ձեռքերում, որ ներկայացումներն արդիւնք են որոշ գիտակցական սիստեմի և որ թատրօնի գեղարուեստական և կրթական դրօշակը պահպանվում է իր գաղափարական բարձրութեան վրա, այն ժամանակ հայկական թատրօնը կը սկսի գրաւել յաճախորդների և դերասանների առաջ ներկայ ամայութեան փոխարէն կը լինի հանդիսատես հասարակութիւն:

Ցաւ է յայտնել, որ հայկական թատրօնում յաճախ անկարելի է եղել տեսնել ամենահասարակ կարգապահութեան կանոնները պահպանված: Եթէ հասարակութեան մէջ եղած անգիտակից տարրեր չեն ցանկացել հասկանալ, որ նրանք իրանց անկարգութիւններով, ուրիշի տեղեր գրաւելով, անտեղի բացագանչութիւններով և սրախօսութիւններով, աղմուկ-աղաղակով, յետ են մղել հանդիսականին թատրօնից, վաղուց պէտք է թատրօնի ղեկավարող մարմինը ամէն միջոց և ջանք գործ դնէր հաստատելու կատարեալ վայելչութիւն թատրօնի սրահում և նրան գրաւիչ դարձնէր այցելուի համար:

Թատրօնի ընդհանուր գաղափարական էութիւնը, շաղկապված՝ տեխնիկական բարւոքումների և արտաքին վայելչականութեան պահանջների կատարման հետ, կը շնորհէ հայկական բեմին այն գրաւչութիւնը, որը պէտք է ունենայ համապատասխան իր բարձր կոչման:

Ա. Քալանթար

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պարիզ, 27 յունվարի

Ֆրանսիական պարլամենտականների ճանապարհորդութեան ղեկավար Դէստուրնէլ-դը-Կոնստան յայտնեց Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան թղթակցին, որ ֆրանսիական պարլամենտականների ճանապարհորդութիւնը միջազգային քաղաքավարութեան մի ակտ է. Նրան նախընթաց էին այն այցելութիւնները, որոնցով փոխանակվում էին ֆրանսիական, անգլիական և սկանդինավեան պարլամենտականները. այդ այցելութիւնը կը ծառայէ որպէս Ֆրանսիայի առանձին սրտակցութեան արտայայտութիւն դէպի Ռուսաստանը՝ պատասխան լինելով ռուս օրէնսդրական հիմնարկութիւնների անդամների Պարիզ այցելութեան 1909 թւի յուլիսին: Ֆրանսիական պատուիրակութիւնը բաղկացած է ձախակողմի, կենտրոնի և աջակողմի սենատորներից և պատգամաւորներից, որոնք սերտ միացած են ռուս ժողովրդի բարեկամութեամբ: Դաշնակցութիւնը սրբագործված է պետութիւնների գլուխների և կառավարութիւնների, զօրքի և նաւատորմի տեսակցութեամբ և աւելի ևս կամրապնդվի շնորհիւ օրէնսդրական հիմնարկութիւնների անդամների այցելութիւնների փոխանակութեամբ: (Հ. Գ.)

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Մոսկվա, 27 յունվարի

Քաղաքային դուման Պարիզի հեղեղից վնասվածների օգտին յատկացրեց 10 հազար ֆրանկ: (Հ. Գ.)

Մանհէյմ, 27 յունվարի

Ռէյնը և Նիկկարը արագութեամբ յորդանում են շարունակվող անձրևների պատճառով: (Հ. Գ.)

Շտուտգարտ, 27 յունվարի

Վիւրտեմբէրգի շատ տեղերում հեղեղը ծածկել է հովիտները: (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. Պոլիս, 27 յունվարի

Տրամադրութիւնը հանգիստ է: Թիւրքաց կառավարութիւնը հաւատացած է, որ Բուլղարիան և Յունաստանը չեն մտածում յարձակողական գործողութիւններ կատարել, և ընդհարման անմիջական վտանգը վերացված է. (Հ. Գ.)

Աթէնք, 27 յունվարի

Սինօդը Լէրի եպիսկոպոս Ամվրօսիին զրկեց հոգևոր կոչումից ապստամբական ճառեր արտասանելու և եկեղեցական կանոնները յաճախակի խախտելու համար: (Հ. Գ.)

Սալոնիկ, 27 յունվարի

Բուլղարների մահվան պատիժը փոխելու պատճառով զինուորական դատարանը դժգոհութիւն յայտնելով հրաժարական տուեց: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 27 յունվարի

Հավասին հեռագրում են Մադրիդից. «Կաբինէտի անկումը հետևանք էր Ռոմանօնէսկի հրաժարականի, որ դժգոհ մնաց այն բանից, որ հանրապետականները յաղթեցին Մադրիդի քաղաքապետութեան մէջ և որ թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեց երկու լիբէրալ պարագլուխների, որոնք խնդրեցին Մօրէտին փոխարինել ուրիշ անձով լիբէրալ կուսակցութիւնից»: (Հ. Գ.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կ. Պոլիս, 17 յունվար

Այլ ևս ճակատագրական ազգ մը ըլլալնիս անժխտելի է: Սահմանադրութիւնն ալ մեզի համար չէ: Չէ՞ որ բայց ենք. զուր ու սուտ խօսքեր են «համերաշխութիւն», «հաւասարութիւն» բառերը: Գաւառներէն հալածանքի հոտը կը հասնի: Տեղական թերթերը Թիւրք կեդրոնական վարչութեան դիտել կուտան, որ ազդեցիկ ու կորուկ միջոցներու դիմելով՝ հալածանքի ու արկածներու առջև առնէ:

Իսկ Նոր վարչութիւնը Հակկըի խոստմնալից ծրագրովը կիմացնէ, որ ներողամտութեամբ միայն կարելի է խժդուժ ցեղին գազանութիւնը ջլատել: Պոլսոյ հայ պատրիարքը իր արդարացի պահանջներուն գոհացումը չգտաւ ու պիտի չգտնէ: Թիւրք վարչապետը կըսէ, թէ գոհանալու է պատժուածներով, և կը հռչակէ ընդհանուր ամնիստիա, որով Ադանայի աճիւնացողներուն հետ՝ բէակսիօնի մարդիկ ալ ներումի կարժանանան:

Կացութիւնը անմխիթարական է: Կուսակալի պատրիարքական վարչութիւնը իր պահանջներու մէջ յամառ բողոքող մը ըլլալու իրաւունքն ունի:

*

Կաթոլիկ հայ պատրիարքարանը մեծ կրինի մէջ է. պերճախօս ձայնը լսուեցաւ չորս օր առաջ Սակըզ-Աղաջի պատրիարքական դահլիճին մէջ: Ազատական է միահամուռ երեսփոխան և կղերական պաշտօնական մարմինը. այս անգամ կրօնքի խնդիր չկայ: Սահմանադրութիւնը վերաքննելով, զայն կուզեն վաւերացնել սինոդի գերիշխանութեամբ և յետոյ ընտրել պատրիարքը: Սակայն օրինաւոր այդ պահանջը՝ զարմանալի է որ անըմբռնելի ընդհարումներ կունենայ:

Փաստաբան Գարաշեան էֆէնդի անվիճելի համոզիչ պերճախօսութեամբ՝ պաշտպանեց երեսփոխաններու դատը: Մխիթարեան վարդապետ հայր Սահակ Տէր-Մովսէսեան՝ եկեղեցական և ազգային վրէժխնդրութեամբ խանդավառ՝ նկարագրեց հայ-կաթոլիկ հասարակութեան եկեղեցական անմխիթար ջլատ վիճակը, որուն պատճառը վերագրեց վարչական թուլութեան. իմացուց որ հայ-կաթոլիկ դասակարգը կրօնական պարտականութեան մէջ կը թերանայ. պէտք է կարգ ու կանոն, որ պիտի առաջնորդէ այդ հասարակութիւնը. ինքն ևս բուռն կերպով կը պաշտպանէր երեսփոխանաց դատը: Երկարատև վիճաբանութիւններէ վերջը, «Administratore Apostolica»-ն կը կարդայ Հռոմէն հասած նամակ մը, որ կիմացնէր ազգին ներկայացուցիչներուն՝ նախ պատրիարք ընտրել. սինոդը այդ նպատակով Պոլիս եկած էր... Դահլիճին վրդովումը շանթահարական էր: Բաղդիս Հռոմի ներկայացուցիչ մոնս. Սարգիի այսօր կը դիմէ սինոդի և երեսփոխաններու անդամներով կազմուած յանձնաժողովը՝ խնդրելով որ՝ Հռոմ չմիջամտէ հայ-կաթոլիկներու զուտ քաղաքական այդ հարցին: Ընդհանուր կարծիքը մանաւանդ թէ համոզումն այս է որ՝ երկու եկեղեցականներ պատճառ եղած են հայ-կաթոլիկ հասարակութեան պատրիարքական այս խառնակութ տագնապին. ատոնք պղտոր աղբիւր եղած են նոյն հասարակութեան լիազօր հեղինակութեան առջև: Սակայն տուժողը դարձեալ հասարակութիւնն է...

*

Զօրաղանի պալատը կրակներու մէջ ըլլալը կը լսեմ բանաստեղծ Սիպիլի տունը. բնականաբար Աճմէդ Րիզայէն աւելի կը ցաւինք, վասն զի գեղարուեստին հետ կրակի կը տրուէր հայ հանճարի փառք մէկ հրաշակերտը: Զօհրապ հռետորական թելադրութեամբ կուզէ կանգնել նոր խորհրդարանի մը շէնքը. փաթթոցաւոր մէբուսները միահամուռ կը դիմադրեն: Խորհրդարան մը, ուր 30,000 ադանացի մարտիրոսներու վրայ զգուելի ծիծաղողներ գտնուեցան, արժանի չեն անոնց շէնքովը զբաղիլ: Նոյն օրը ազգային տեսակէտով աւելի շահեկան խնդիր մը ունէինք:

Պէտք է ընդունիլ, որ կին բանաստեղծներու մէջ հզօր նշանակութիւն մը ունի Սիպիլ: Հարցուցի իրեն.

— Տիկին, ինչո՞ւ գրելը նետեցիք:

— Կրթասիրական գործով զբաղած եմ. անոր մէջ աւելի պարտաւորիչ ծառայութիւն մը ունենալը գերադասելի կը գտնեմ:

— Սակայն այդ գործը կարող են կատարել ուրիշներ, ինչպէս կը կատարեն արդէն. սակայն քնարը տուրք մըն է, զոր գործածելու համար ինքնաբոյս կարողութիւն պէտք է:

Սակայն երկար վիճաբանութենէ վերջը տեսայ, որ Սիպիլ իր այդ կրթասիրական գործին մոլեռանդութեամբ փարած էր: Ինքը «Ազգանուէր Հայուհեաց» ընկերութեան պարագլխի դերն ստանձնած էր: Կովկասի ընթերցողները ծանօթանալու են այդ շահեկան ընկերութեան անձնանուէր նպատակին:

Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւնը կազմուած է 11 ապրիլ 1877-ին. 15 տարի գաւառներու մէջ պահած է բազմաթիւ աղջկանց վարժարաններ: Բռնակալութեան օրով դադրած է և վերակազմուած է 4 հոկտեմբեր 1908-ին:

Անկէց ի վեր հաստատած է 18 վարժարաններ Տարօնի և Կիլիկիոյ մէջ, ուր 4000-ի չափ աղքատ աղջիկներ և որբուհիներ կը դաստիարակուին: Ընկերութեան հասոյթի միջոցներն են բաժանորդագրութիւնները և հանգանակութիւնները: Ունի երկու մասնաճիւղեր՝ Աղեքսանդրիա և Կահիրէ՝ և կը փափագի ունենալ ամէն կողմ: Ընկերութիւնը 50 ոսկի տարեկան վճարողի մը անունով պատրաստ է վարժարան մը բանալ Հայաստանի կամ Կիլիկիոյ մէջ, ինչպէս բացած է Ադանայի մէջ, պակսած գումարը իր կողմէ աւելցնելով...

Սիպիլ խնդրեց, որ Կովկասի հայերը նըկատողութեան առնեն իրենց այս գործունէութիւնը:

— Տիկին, գիտէք արդէն,—ըսի,—որ Թիւրքահայ կրթասիրական գործի համար «Մշակի» հիմնադիր Գրիգոր Արծրունին շատ նպաստած է. անտարակոյս հիմա այդ մեծ դէմքը չկայ, սակայն իր թերթը վարող վաղեմի ծանօթ դէմքեր՝ Քալանթար ու Առաքելեան՝ սիրով պիտի աջակցին ձեզի. դժբաղդաբար Թիւրքահայ հասարակութիւնը անընդհատ ձեռք կը կարկառէ: Կովկասցի հայութիւնը ժլատ չէ մնացած: Պարտ կը համարիմ իմ թղթակցութեամբ թարգման ըլլալ ձեր կրթական կոչին:

Ու հիմա, որ Հայաստանի մէջ անհրաժեշտ պէտք մը համարուած են որբանոցներ ու կրթական հաստատութիւնները, կովկասցի գիտակից կրթասէր հասարակութեան դիտել կուտամ, որ վեհարանի բազմածախս գործէն շատ աւելի արժանաւոր և նուիրական է Թիւրքահայ հասարակութեան կրթասիրական կոչը:

Ցեղ մը, որ իր կրթական գործին ուժ կուտայ, անմահութիւնը ապահովցուցած է: Շքեղ վեհարաններէ առաջ զարգարելու ու ամրացնելու ենք մեր մտաւորական հաստատութիւնները:

Ե.

ՀԱԿԱԹՈՔԱԽՏԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ

Դեկտ. 15-ից բացված է տեղումս Մոսկվայի հակաթոքախտային ընկերութեան ձեռքով կազմակերպված հակատուբերկուլեօզային հետաքրքրական ցուցահանդէսը: Երկու յարկում է պարունակված այդ ցուցահանդէսը. առաջին յարկում հիւանդութեան տեսակներն ու դրանց պատճառներն են ի ցոյց հանված, իսկ երկրորդում՝ թէ ինչ միջոցներով պիտի կռւել նրա դէմ:

Առաջին սենեակում ամենից առաջ դըրված են այն նշանաւոր ռուս գրողների պատկերները, որոնք թոքախտին են զոհ գնացել. մէջտեղը Չեխովինն է, ի հարկէ, այն անզուգական գրող Չեխովինը, որը շնորհիւ այդ հիւանդութեան այնչափ շուտ գերեզման իջաւ, և որի ծննդեան 50-ամեակն հազիւ այս յունվարի 17-ին լրացաւ: Այնուհետև ցոյց էր տրվում նկարված կարտերով, թէ ո՛ր պետութիւնն ու քաղաքները շատ զոհեր են տալիս այդ ամենազօր հիւանդութեանը: Եւրոպական պետութիւններից Աւստրիան է ամենադժբաղդ երկիրը. այնտեղ թոքախտից աւելի շատ են մեռնում, քան միւս երկիրներում: Անգլիան ընդհակառակն ամենաերջանիկն է. շնորհիւ 1851 թ. օրէնքի այնտեղ այդ հիւանդութիւնը շատ անզօր է: Քաղաքներից ամենամեծ չափով զոհեր է տալիս Պարիզը. այնտեղ 10 հազարի մէջ 38,1% թոքախտից է: Լոնդոնը բոլոր մայրաքաղաքներից քիչ զոհեր է տալիս—միայն 14,5%: Ռուսական քաղաքներից ամենից շատ մեռնողներ թոքախտից տալիս է—Ն. Նովգորօդը 34,07%, Պետերբուրգը — 30,04%, Աստրախանը 29,34%, Մոսկվան—26,03%, Թիֆլիսը—22,09%. և որ զարմանալին է, ամենաապահով քաղաքը Ռուսաստանում Բաքուն է, որ միայն 16,06% է տալիս (10,000-ի մէջ), և սա բացատրվում է նրանով, որ նաւթի հետ մի տեսակ խէժային հիւթ է դուրս գալիս, որը թոքերի համար շատ օգտակար է:

Ո՞ր հասակն է ամենից շատ ենթակայ այդ հիւանդութեանը.—Գլխաւորապէս 20—40 տ. հասակում մարդիկ աւելի շատ են մեռնում թոքախտից. 100 մեռնողից 40%-ը այդ հասակումն է լինում, մօտաւորապէս 20—30 տ.: Քիչ են մեռնում 1—10 տ. հասակում և 60—80 տ. հասակում: Բոլոր հիւանդութիւններից շատ զոհեր թոքախտն է տանում. ինչպէս և սպասելի էր, ճորուասներն ու միջակ կարողութեան տէր մարդիկ ա-

Փարիզ, 27 յունվարի

Պատգամաւորների ժողով: Ժօլի հարցապնդում արեց «Րէպիւբլիք» դիրիժաբլի հետ պատահած աղէտի պատճառների մասին և ցաւակցութիւն յայտնեց դիրիժաբլների անշան թիւի մասին Ֆրանսիայում, որին գերակշռել են ուրիշ երկիրները, մանաւանդ Գերմանիան: Զինուորական մինիստրը պատասխանեց, որ «Րէպիւբլիքը» օդանաւախաղերին ուղարկելու ժամանակ ձեռք էին առնված նախազգուշութիւններ. Գերմանիան հոկտեմբերին կունենայ 24 դիրիժաբլ. օդային նաւատորմի գինը միմիայն քանակութեամբ չէ չափվում: Միաձայն ընդունվեց հասարակ անցնումը հերթական գործերին: (Հ. Գ.)

—

Մադրիդ, 27 յունվարի

Մինիստրութիւնը հրաժարական տըւեց: Դեմօկրատ Կանալէխասին յանձնարարվեց կաբինէտ կազմել: (Հ. Գ.)

—

Նիւ-Եօրկ, 27 յունվարի

Հանդիսաւորութեամբ ընդունվեց Պիրին Մետրոպոլիտէն թատրոնում: Ներկայ էին 4000 հոգի: Նահանգապետը Պիրիին յանձնեց 10,000 դոլլարի ընկալագիր, որ ժողովված է ստորագրութեամբ: Պիրին յայտնեց, որ այդ գումարը նա կը գործադրի ամերիկական գիտական արշաւախմբի համար դէպի Հարաւային Բեւեռը: (Հ. Գ.)

—

Կիեվ, 27 յունվարի

Ռուսաց առևտրա-արդիւնաբերական բանկի Բերդիչեվի բաժանմունքում կեղծ փոխանակագրով ստացվել է 20,000 րուբլի: Կասկածվող Լիխատալը իր համախոհներով անյայտացել է: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ.— [illegible]

Պարսից կառավարութիւնը [illegible] ...ը հիմնական օրէնքների 87-րդ յօդուածի կարգով: Այդ միտքը պաշտպանում է իբր ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը: Ասում են, որ Ստոլիպինն այդ հարցում այլ կարծիք ունի: («Б.»)

—

Վարշավա.—Նօբէլի և Ռօտշիլդի մատադրութիւնները կերօսինը ջրային ճանապարհով Լեհաստան ուղարկելու նկատմամբ դըժուարութիւնների են հանդիպում: Տեղիս առևտրական ֆիրմաները Պետերբուրգ են ուղարկում պատգամաւորներ՝ խնդրելու առևտրի մինիստրին՝ յետ վերցնելու Նօբէլից առևտրի նախկին մինիստր Տիմիրեազևի տուած վկայականը Բագուի նաւթը այստեղ ջրային ճանապարհով հասցնելու մասին: Բողոքեց նաև պրիվիսլինեան երկաթուղագծերի տեղական վարչութիւնը: («Б.»)

—

Ռոստով Դ.|վ.—Տեղական քաղաքային բանկում երևան հանվեց կեղծիք. բանկի ծառայող Վերէշչագինը Զումակօվայի հաւատարմագրով ստացել է 54,000-ից աւելի րուբլի: Վերէշչագինը ձերբակալված է: («Б.»)

—

Հռոմից «Нов. Вр.»-ին հեռագրում են. «Այստեղի կառավարութիւնը տպագրում է պաշտօնական տեղեկութիւններ Մեսսինայի կատաստրոֆայի առիթով: Համաձայն այդ տեղեկութիւնների, Մեսսինայում զոհվել են երկրաշարժից 77,282 մարդ, իսկ ամբողջ Իտալիայում զոհերի թիւը հասնում է 79 հազար մարդու:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Շուլավէր, 21 յունվարի

Տաբեմուտի գիշերը մեզանում մի 70 տարեկան ծերունի, Գէորգ Բաղմանեան ազգանունով, ողջ-ողջ այրվեց իր բնակարանում հրդեհից: Հրդեհը առաջ է եկել մանղալի կրակից: Քնած ժամանակ վերմակի մի ծայրը կպել է կրակին և բռնկվել: Առաջին անգամ այրուածքի հոտից գլխի են ընկնում դժբաղդութեան մասին հարևան Մ. Դանիէլեանի որդիները և իսկոյն քաջութեամբ օգնութեան են հասնում կրակը հանգցնելու: Մեզանում հրդեհների ժամանակ ազդանշանը եկեղեցիների զանգահարումն է: Զանգակների ձայնի վրա դուրս [illegible] ժողովով դիմում անել այդ [illegible] բակութեանը և առնել նրա համաձայնութիւնը: Հակառակ դէպքում դիմելու է անդամալուծարութեան:

Ցունվարի 20-ին այստեղ մի դժբաղդութիւն պատահեց: Մէկը ատրճանակը ձեռքին խաղացնելիս՝ սպանում է երկու տարեկան մի երեխայի: Ծնողները գանգատի չեն դիմում, որովհետև քննութիւնից պարզվեց, որ դէպքը կատարվել է անմեղութեամբ:

Մեզանից մօտիկ Աշաղա Սարալ անդում 3 րուբլի հաշւի պատճառով կռիւ է ծագում և սպանվում են երեք հոգի, երկուսը՝ պարսիկ, մէկը՝ թուրք:

Մօտենում է տանուտէրի հաշւետւութեան ժամանակը: Հասարակութիւնը սպասում է նրանից կանոնաւոր հաշիւ: Ցանկալի է, որ հաշւետւներ ընտրվեն ոչ թէ խնամիներից, այլ հասարակութեան ուսմանցած բարեկամներից, անաչառ մարդկանցից: Տանուտէրը պէտք է աշխատէ վերջ տալ հասարակութեան այն դժգոհութեանը, որ ուղղված է նրա հասցէին այս բառաձևով՝ «եազան սան, փօզան սան, քէֆ դիեր եալան սան» (գրողը դու, ջնջողը դու, ծիվ է ասում՝ սուտ ես):

Մօտ 40,000 ր. հաշիւ մնացել է տանուտէրի ձեռքի տակից: Այժմ, ինքն ըստ ինքեան, հարց է ծագում, թէ ինչու այդ փողերից և ոչ մի կոպէկը մուտք կամ ելք մուծված չենք տեսնում հասարակութիւնից ընտրված գանձապահի մատեանում: Թող տանուտէրը հրապարակով բացատրութիւն տայ, թէ ինչ հանելուկ է, որ փողերը գանձվել են իր մօտ և ոչ գանձապահի:

Շուլավէրում եղանակները կատարեալ գարնանային են: Ճանապարհները ցամաք, երթևեկութիւնը կանոնաւոր:

Մեզանում 10-րդ օրն է արևմուտքում երևում է գիսաւոր աստղը: Հասարակ աչքով բաւական պարզ կերպով նկատելի է նրա երկար պոչը, տարածված երկնակամարի արևմտա-հարաւային կողմը:

Գր. Բալասանեան

—

Ախալցխա, 23 յունվարի

Պարսկահպատակ Համբ. Թումանեանը դիմել է տեղիս յաջորդարանին՝ ցանկութիւն յայտնելով ի յիշատակ իր երկու վաղամեռիկ որդիների կանգնել Աբասթումանի եկեղեցու բակում երկ. և դամբարան՝ իբար կից: Թումանեանն այդ նպատակով յօգուտ եկեղեցու՝ նուիրաբերել է 10,000 ր. և ցանկանում է Աբասթումանի տեղական հասարակութեան տրամադրութիւնն իմանալ այդ առիթով:

Տեղիս յաջորդը կարգադրել է, որ այդ առիթով Աբասթումանի հայ հասարակութիւնը ծխական ժողով գումարէ և իր տրամադրութիւնը յայտնէ արված նուիրաբերութեան առիթով:

Ցանկալի էր, որ Աբասթումանի հասարակութիւնն ընդ առաջ գնար այդ նուիրաբերութեանը, յայտնելով որ ինքը նպատակայարմար կը համարէր յիշեալ գումարով ծխ. ուսումնարան կառուցանել, որը լուսաւոր յուշարձան կը լինի վաղամեռիկ Թումանեանների, մանաւանդ որ դպրոցի կարիքն էլ շօշափվում է Աբասթումանում:

Ժողովուրդ

—

Սուրամ, 17 յունվարի

Միջնակարգ դպրոցի կարիքը Սուրամում մի անհերքելի փաստ է: Այդ մասին շատ անգամ խօսվել է հասարակութեան թէ մասնաւոր զանազան խաւերում և թէ ընդհ. ժողովներում, ու գրվել է մամուլի մէջ: Սակայն այդ բոլորը մինչև այսօր «ձայն բարբառոյ յանապատի» են մնացել: Ամբողջ Սուրամի հասարակութիւնը համարեա գիտակցում է մեզ մօտ միջնակարգ դպրոց ունենալու անհրաժեշտութիւնը, սակայն գրեթէ ոչ ոք մատը-մատին չէ կպցնում այդ հասունացած խնդրի լուծման նպաստելու համար: Որքան էլ ծանր բեռ դնի մեր վզին այժմեան իրականութիւնը, կան այնպիսի խնդիրներ, որոնցով անպայման պէտք է զբաղվենք: Այդ տեսակ խնդիրներից մէկն է նաև Սուրամում միջնակարգ դպրոց բանալու հարցը, որը կարիք է զգում շուտափոյթ լուծման: Մեր քաղաքից շատ քչերն են կարողանում իրանց որդոցը բարձր կամ միջնակարգ կրթութեան արժանացնել: Իսկ եթէ պատահում են մարդիկ, որոնց աջողվում է այդ անել, դրանք էլ հասարակութեան ունևոր դասակարգից են:

Մօտ 23 տարի է, ինչ Սուրամում գոյութիւն ունի մի պետ. երկսեռ միդասեան դպրոց մի ուսուցչով և վարժուհով երեք բաժանմունքներով: Գոյութիւն ունի նաև մի մասնաւոր պրօգիմնազիա մի դասարանով և մէկ ծխ. հայոց դպրոց երեքչորս բաժանմունքներով: Այդ վերոյիշեալ դպրոցներում գլխաւորապէս աւարտում են 12—15 տարեկան հասակում: Այդ աւարտողներից շատ քչերին է աջողվում գնալ օտար քաղաքներ ուսումը շարունակելու, մինչդեռ մեծ տոկոսը, գլխաւորապէս աղքատ և չքաւոր դասակարգի զաւակները մտնում են խաբազների, միկիտանների ու տրեխչիների մօտ և այդպիսով սովորածն էլ այդ տեղերում թողնում: Ահաւասիկ այսպիսի ողբալի կացութեան մէջ է գտնվում մեր մատաղ սերունդը:

Հասարակութիւնը արդէն գիտակցում է այդ դրութեան վատթար հետևանքները: Ուրեմն կայ մի քիչ գիտակցութիւն, քիչ էլ դրամի պոհաղութիւն(?), և տեա գործը գլուխ կը գայ: Նախաձեռնողների կարիք կայ, որոնց, լիայոյս ենք, կաջակցի Սուրամի հասարակութիւնը՝ այդ հասունացած մեծ պահանջին բաւարարութիւն տալու համար...

Դեհ, ուրքան շուտ, այնքան լաւ:

Յովհ. Դաւթեանց

—

Նոր-Բայազէտ, 25 յունվարի

Եղանակները բոլորովին գարնանային են. ամեն օր տաք արևը հալեցնում է դաշտերում նստած նօսր ձիւնը և փոքրիկ առուակներով հոսեցնում դէպի գետերը: Այսպիսի տաք և գարնանային օրեր տարվայ այս միջոցին մեր ծերունիներն անգամ չեն յիշում... Եթէ այսպէս շարունակվի նաև փետրվարին, ցանքը անշուշտ տեղի կունենայ մօտ ժամանակներում:

Գիսաւորը մեզանում էլ երևաց. ամսիս 11-ից սկսած այդ գիսաւորը 7 օր շարունակ երևաց մեր երկնակամարի արևմտեան կողմում՝ ժամը 6—7-ին, որը և մեծ հետաքրքրութիւն շարժեց ժողովրդի մէջ...

Ամսիս 23-ին տեղիս քաղ. ուսաց ուսումնարանում հրդեհ ծագեց. կրակը, ասում են, իբր թէ անզգուշութիւնից է ընկել: Վնասվեց սենեակներից մէկի առաստաղի մի մասը և վառվեց դրան մօտի տախտակեայ «բուտկան»: Գրքերը և այլ իրերը դուրս փախցրին կրակի միջից: Վնասը այնքան էլ մեծ չէ՝ հրդեհը շուտ հանգցված լինելով: Միւս օրը, 24-ին, կիրակի, նոյն ուսումնարանում աշակերտական ցերեկոյթ կար յօգուտ չքաւոր աշակերտների, որը հրդեհի պատճառով յետաձգվեց գալոց կիրակի:

Գ. Ս.

—

Խանլուխլար (Շարուրի գ.), 18 յունվ.

Ահա երկրորդ տարին է, որ մեզանում, շնորհիւ մի երկու եռանդուն նախաձեռնողների, հիմնվել է մանր վարկի փոխատու-խնայողական ընկերութիւն, որը մեծ բարիք է հասցնում գիւղացիութեան ծով կարիքներին:

Ամսիս 17-ին տեղիս ծխ. դպրոցի դահլիճում, նախագահութեամբ Երևանի փոխատու-խնայողական ընկ. տեսուչ Ջիլֆիեանի, տեղի ունեցաւ ընկերութեան ընդհ. ժողովը: Ներկայ էին համարեա բոլոր անդամները. հրաւիրված էր պետ. դպրոցի ուսուցչական կազմը: Ընկերութեան նախագահ Ս. Սահրադեանի հաշւետւութիւնից երևաց, որ 1909 թ. ընթացքում ընկերութիւնը իր 4375 ր. հիմնական դրամագլխով և 4000 ր. պարտք վերցրած փողով ունեցել է 24,000 ր. շրջանառութիւն: Ընդհանուր եկամուտ եղել է 928 ր. 26 կ., որից դուրս եկած բոլոր ծախսերը և անցեալ տարվայ պարտքը, զուտ արդիւնք մնաց 109 ր. 46 կ.:

Ապա, որովհետև նախագահի պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը լրացել էր, կատարվեց նոր ընտրութիւն և վերընտրվեց Ս. Սահրադեանը. վարչութեան կազմը մնաց անփոփոխ:

Մի շաբաթ է, որ արևմուտքում երեկոյեան ժամը 7—9 երևում է գիսաւոր աստղ:

Եղանակները գարնանային են:

Ն. Օլթեցեան

ԲԱԳՈՒԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

I

Բագու, 26 յունվարի

1910 թւականի մի ամիսն էլ անցաւ արդէն, բայց մեր հասարակական միապաղաղ կեանքը դեռ նոյն թմրած դրութեան մէջ է, ինչպէս և առաջ:

Տարօրինակ մարդիկ ենք մենք՝ Բագուի հայերս:

Անամօթութիւնը միանգամից վզներս առած, կարծես թէ մենք վճռել ենք շարունակ յետ ու յետ գնալու, մինչև որ մի օր վերջապէս կը հասնենք անդունդի ծայրը և մեր առաջ կը տեսնենք համլէտեան «լինել թէ չը լինել» դիլեման:

Հետաքրքրական է, թէ ինչ են մտածում վերջապէս մեր ինտելիգենցիան և պոռոտախօս երիտասարդութիւնը, որոնք տեղն եկած ժամանակ մեծ մեծ ճառում են հասարակական շահերի և գործունէութեան անունից, իսկ երբ գործելու, աշխատանք գործ դնելու րօպէն է գալիս, միայն ծակերն են մտնում ու թմրում:

Ահա մի ամբողջ տարի է, որ մեզ մօտ՝ այսպէս անուանված՝ «հասարակական կեանք» չը կայ:

Մեր ինտելիգենցիան, մեր երիտասարդութիւնը ամեն ինչ մոռացած, մի անամօթ թափով անձնական բարօրութեան ետևից ընկած, ամբողջովին խորասուզված է իր առօրեայ եսական գծուծ շահերի տղմի մէջ և ազատ ժամանակը նուիրում է կանաչ սեղանին ու լոտոյին և կամ թէ փողոցներում ու զբօսավայրերում պարապ-սարապ թրև գալուն:

Մոռացված է ամեն մի հասարակական գործ, ամեն մի հասարակական հիմնարկութիւն. ոչ թատրօն կայ, ոչ մամուլ, ոչ գրականութիւն, ոչ որևէ հասարակական գործ,—բոլորը, բոլորը թմրած են կամ մեռած:

1905—1906 թ.թ. եռանդուն ու անձնական

ւելի քիչ են ենթակայ այդ հիւանդութեանը, քան աղքատները. քանի շատ փող ունենք, այնքան թոքախտին քիչ զոհ կը տանք, քանի փող քիչ ունենք—այնչափ շատ: Պարիզի ամբողջ բնակչութիւնը 3 մասի էր բաժանված—հարուստ, միջակ, աղքատ. քաղաքի հարուստ ազգաբնակութեամբ բնակված մասը—ոսկեգոյն էր, միջակ դասով բնակվածը—արծաթագոյն, չքաւոր դասը—պղնձէգոյն, իսկ տակը նոյն Պարիզի այն մասերը, ուրտեղ թոքախտով մեռնողներ ամենից շատ էին—դա պղնձէգոյն մասն էր, որն այս կարտում սև գոյն էր ստացել բոլորովին:

Բանտարկեալները բնականաբար աւելի շատ են թոքախտին զոհ տալիս, քան ազատ մարդիկ. այսպէս՝ բանտարկեալ տղամարդիկ—մօտ 53% (10 հազարից), ազատ—32%. բանտարկեալ կանայք—34,5%, ազատ կանայք—24%: Միասին բանտարկվածները 4,93% են տալիս, առանձին կամ միայնակ բանտարկվածները—2,07%: Ինչպէս ընթերցողը նկատեց, թոքախտին տղամարդիկ աւելի մեծ զոհ են տալիս, քան կանայք, որովհետև վերջիններն աւելի քիչ են ենթակայ: Նոյնը չէ կարելի ասել դըպրոցական կեանքում. այստեղ ընդհակառակն. աշակերտուհիներն աւելի մեծ քանակութիւն են տալիս թոքախտով հիւանդների, քան աշակերտները. դա բացատրւում է նրանով, որ աշակերտներն աւելի եռանդուն և շարժուն կեանք են վարում, քան աշակերտուհիները, որոնք իրանց հասակաւորների նման են պահում, մինչդեռ նրանց մարմինը շարժողութիւն է պահանջում: Ուսուցիչների և ուսուցչուհիների վրա պարտականութիւն կայ այս հանգամանքի վրա արժանի ուշադրութիւն դարձնել:

Քիչ առաջ շեշտեցինք, որ աղքատութիւնն է թոքախտի բուն պատճառը. այս ախտի տարածմանը նպաստում է բացի վատ և անսնունդ կերակրից նաև ապրուստի բոլոր միւս պայմանները: Օրինակ օդը. 1—3 սենեակ ունեցողներից մեռնում են 31,7% (100 մեռնողներից) թոքախտից, 4 սենեակ—17,6%, 6 սենեակ—10,3%: Լոյսը հալածում է թոքախտը. քանի քիչ է լոյսը, այնքան շատ է մահը. 1 լուսամուտ ունեցող սենեակում ապրողներից 59% թոքախտից են մահանում, 4 լուսամուտ ունեցող սենեակում ապրողներից—միայն 13% (100-ի մէջ):

Տուբերկուլեօզը եւ պարապմունքը.—Քանի արհեստաւորին իր պարապմունքն անշարժութեան է մատնում, քանի նա երկար ժամեր փակ սենեակում նստած պիտի իր գործն անէ, նրան թոքախտը միշտ կարող է սպառնալ, նա աւելի շուտ ենթակայ է այդ հիւանդութեան: Դերձակները այս տեսակ դժբաղդներից են, թոքախտն ամեն ժամանակ կարող է սպառնալ նրանց. ընդհակառակը—նամակատարները (почтальонъ) ամենից քիչ են ընդունակ այդ հիւանդութիւնն ընդունելու. երկրագործն որչափ և շատ պարապի, նրան թոքախտը մօտենալ անկարող է, իսկ բանւորին ընդհակառակը, նրանք մեծ տոկոս են տալիս այս հիւանդութեանը:

Փոշին եւ տուբերկուլեօզը.—Ամեն փոշուց թոքերը վնասվում են, ինչպէս փողոցի և սենեակի, նոյնպէս գործարանների ծխից. երեխայի թոքերը կարմիր են, երբ ծնվում է, իսկ հասակաւորների թոքերը, լինի նա թոքախտաւոր թէ ոչ, սևացած է լինում՝ շնորհիւ փոշու և ծխի: Ամենից շատ վնասակար է օրգանական փոշին, այսինքն ծխախոտի, մետաղի և հանքերի փոշին. ծխախոտի փոշուց մեռնում են 84,4%, մետաղից—58,4%. գրաշարները խիստ մեծ տոկոս են տալիս, իսկ ազատ պարապմունքների բանւորները—38%:

Տուբերկուլեօզն ու ալկոհոլը.—Քանի շատ է խմում մարդ, նոյնչափ նա ընդունակ է դառնում թոքերի հիւանդութեան: Նկարված էին զանազան մեծութեան շշեր, և դրանց վրա՝ մարդկային գանգ. դա սպանող թոքախտն էր. և յիրաւի, քանի մեծանում էր շիշը, նոյնչափ մեծանում էր նաև գանգը—մահը: Պսակված արբեցողները աւելի մաքառող են թոքախտի դէմ և քիչ են զոհեր տալիս, քան ամուրիները: Զինուորներն էլ ենթակայ են այս հիւանդութեան. ամենադժբաղդ երկիրը Նիդերլանդիան է, որ 5,3% է տալիս (1000 հ), իսկ Ռուսաստանը—2,8%: Առաջին տարին շատ են հիւանդանում, քան երկրորդ:

Ամենահետաքրքրական բաժանմունքը, պէտք է խոստովանել, այս առաջին դահլիճն էր. երկրորդում և երրորդում ցոյց էին դրված տուբերկուլեօզի բոլոր տեսակները, նրա բացիլները՝ մեծացրած միկրօսկօպով, մարդկային թոքերը՝ առողջ, վարակված կիսով չափով և բոլորովին, թոքը վարակված, բայց հիւանդութիւնը կանգ է առել և մարդն առողջացել է: Սովորաբար կարծվում է, թէ միայն թոքերի տուբերկուլեօզ կայ, բայց այդտեղ ի ցոյց էին հանված մարդկային բոլոր օրգանները այդ ախտով վարակված: Օրինակ, տուբերկուլեօզ կաշուի. վարակված էր մարդու ամբողջ երեսը (волчанка—lupus). ախտը վարակել էր մարդու դէմքը և խպառ այլանդակել. ընկած էր քիթը, ամբողջ դէմքը սև կէտերով ծածկված, կաշին սևացած. հիւանդութիւնն իր աւերիչ գործողութիւնը առաջ էր տանում:

Մի այլ կողմը մի ահագին դատակ(?), ըստ երևոյթին բոլորովին առողջ կնոջ, որը գթութեան քոյր է եղել և խնամելիս է լինում մի թոքախտաւորի. խորերը բաժակից թափելու ժամանակ, կոտրում է բաժակը, վիրաւորում ապակիով իր ձեռքը, վէրքի մէջ ընկնում է թոքախտի բացիլը և ամբողջ թևը վարակվել է, հիւանդութիւնը շարունակում է ամբողջ բազուկն ի վեր վարակել: Բարեբաղդաբար հիւանդութիւնը բժշկվում է, մանաւանդ շատ հեշտութեամբ առաջին շրջանում. բացված է Մոսկվայի «Мясницкая» կոչված հիւանդանոցում այդպիսի մի բաժանմունք, ուր կապոյտ լոյսը ջրի միջով անցկացնելով՝ բժշկւում են կաշուի տուբերկուլեօզը:

Կայ նաև տուբերկուլեօզ սրտի, աղիքների, ուղեղի, լեզուի, քթի, ականջի. սոյնանման հիւանդութիւնը՝ մանաւանդ դէմքի, քթի, լեզուի տուբերկուլեօզը կարելի է հեշտութեամբ սիֆիլիսի հետ խառնել, բայց սիֆիլիսը մինչդեռ մարմնի ներսից է սկսվում, ընդհակառակը նա դրսից է սկսվում:

Ողնաշարի և ոսկրի տուբերկուլեօզն էլ շատ տարածված է. սապատաւորների մեծ մասը վարակված է ողնաշարի տուբերկուլեօզով. երբ փտում է ողնաշարի մի ոսկրը, այն ժամանակ մէջքը սկսում է ծռվել, հետզհետէ և հիւանդութիւնը դուրս է ձըգում մէջքը, ներս ձգում կուրծքը, կամ դուրս է ձգում կուրծքը, իսկ մէջքը ներս ձգում: Այսպիսի տուբերկուլեօզն ևս բժշկվում է. սենեակներից մէկում ի ցոյց էր դրված այն մեքենան, որով ուղղում են մէջքը և ապա գիպս հագցնում ամբողջ մի տարի:

Այս աւերիչ և համատարած հիւանդութիւնը, որ հետզհետէ, բացի Անգլիայից և Գերմանիայից, համարեա ամեն տեղ աճում է, մանաւանդ Ռուսաստանում, ուր 1895 թ. 21,1% էր (10 հազարից), 1905 թ. 30,7%—թոքախտաւոր է արձանագրված,—այնուամենայնիւ անբուժելի չէ, այլ կարելի է բուժել, եթէ իր ժամանակին ուշադրութիւն դարձվի: Ցուցահանդէսի ամբողջ վերին յարկի 4 խոշոր սենեակներ նուիրված էին սրան. ցոյց էին դրված զանազան սենեակներում այն երկրները, որտեղ զանազան միջոցներ են ձեռք առնված հիւանդութեան տարածվելու առաջն առնելու համար: Անգլիայում 1851 թ. օրէնք գոյութիւն ունի, որը կռւում է թոքախտի դէմ և զգալի կերպով քչացել է մեռնողների քանակը: Ֆրանսիայում ամեն տեղ մաքառում են հետևեալ միջոցներով. հասարակական բոլոր վայրերում, փողոցներում, էլեքտրաքարշներում կպցրած են տախտակներ այս մակագրութեամբ. «Թոքախտը բժշկվում է, թոքախտի առաջը կարելի է առնել. մի խմիր, մի ծխիր, խուսափիր հում կանաչեղէն ուտելուց, ուտելիք մի գնիր այն փերեզակից (разносчикъ), որն իր ապրանքը փողոցներում բաց է շրջեցնում, մի թքիր փողոցներում», այլն զանազան խրատներ: Շինված են բազմաթիւ սանատօրիաներ, բարձր լեռների վրա, ուրտեղ հիւանդներին ձմեռ ժամանակ մօտ 10°—15' սառնամանիքի տակ դուրսը նըստեցնում են ժամերով, գիշերը պատուհանը ու դուռը բաց թողնում. այս սիստեմով բժշկում են նման հիւանդներին: Լաւ սնունդ, ազատ և մաքուր լեռնային օդ, հանգստութիւն—ահա բժշկութեան գլխաւոր պայմանները:

Կային նաև Կօխի, Մեչնիկօվի, Բերինգի և այլոց պատկերները, որոնք շատ են աշխատել և աշխատում են գտնել հակաթոքախտային շիճուկ: Սրանցից պրօֆ. Բերինգին աջողվել է գտնել այդ շիճուկը, որն առ այժմ աջող ներգործութիւն է անում միայն կենդանիների վրա. այդ շիճուկը կոչվում է «Բօվօվակցին» (Bovovaccin), և սա սրսկելով զանազան թոքախտով չը վարակված կենդանիների, մի քանի ժամանակից յետոյ նրանց մէջ սրսկել է թոքախտի բացիլ, որը սակայն ոչ մի ազդեցութիւն չէ ունեցել: Նոյն թոքախտի բացիլը սրսկել է մի այլ՝ թոքախտով չը վարակված կենդանու, բայց առանց բօվօվակցինի սրսկման, և կենդանին սատկել է: Տուբերկուլինի շիճուկը թոքախտի դէմ ներգործում է, բայց աջողութեամբ միայն թոքախտի առաջին շրջանում. հետևեալ շրջաններում մինչև իսկ վնասում է և հիւանդին դէպի վատն է տանում:

Ցուցահանդէսում յաճախող հասարակութեան մանրամասն բացատրութիւններ էին տալիս բժիշկներ և բժշկական մասնաճիւղի ուսանողներ:

Առ-Ջէն

Մոսկվա, 19 յունվարի

գործունէութեան օրերին յաջողել է հասարակական մտքի մի սոսկալի ռեակցիա, որը սպառնում է ամբողջովին անդունդը գլորել ամեն ինչ։

Ի՞նչ է պատահել արդեօք, ի՞նչ է դրա պատճառը։

Գործելու հնարաւորութիւն չը կայ, թէ մեր ինտելիգենցիան ու երիտասարդութիւնն է յոգնել իր գործունէութիւնից։

Ոչ մէկը և ոչ միւսը. և եթէ ուշի ուշով քննելու լինենք անցեալի երևոյթները, կը տեսնենք, որ նա երբէք էլ ինքնաբերաբար չէ գործել, այլ կեանքի ժամանակաւոր ընթացքը և ժողովրդականութիւն վայելելու տենչանքն էր ժամանակաւորապէս դուրս մղել նրանց թմրած դրութիւնից և հասարակական գործունէութեան մրրկածուփ ասպարէզը նետել եռանդուն թափով։

Անցան այդ օրերը և նրանք դարձեալ խորասուզվեցին իրանց դարաւոր ննջի գիրկը, մինչև որ դարձեալ մի օր կեանքի ընթացքը դուրս կը մղէ նրանց այդտեղից։

Եւ երկա՞ր պիտի շարունակվի արդեօք այդ լեթարգիական քունը։

Վ. Դիմաքսեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 27 յունվարի

Երեկոյեան նիստում Գօլօլոբովը զեկուցանում է զանազան ֆրակցիաների 107 անդամների առևտրի մինիստրին ուղղած հարցապնդման հիմնական կէտերը՝ Հարաւային Ռուսաստանի լեռնային վարչութեան կառավարական պաշտօնեայ Սուտուլովի ապօրինի գործողութիւնների առիթով։ Հարցապնդումների մասնաժողովը միաձայն որոշել է ուղղել հարցապնդում առևտրի մինիստրին, թէ ինչպիսի՞ միջոցներ է մտադրել մինիստրը ձեռք առնել այդ ապօրինի գործողութիւնների առիթով, ինչպէս նաև միջոցներ՝ հատուցանելու Ալէքսանդրովի եկեղեցու կրած վնասները։

Քուէարկութեամբ հարցապնդումը ընդունվում է միաձայն։

Առևտրի մինիստրը բացատրում է, որ մինիստրութիւնը, ստանալով մանրամասն տեղեկութիւններ այդ գործի վերաբերութեամբ լեռնային վարչութեան գլխաւոր կառավարչից և յատուկ ուղարկած քննիչից, հարկաւոր գտաւ պաշտօնից հեռացնել կառավարական պաշտօնեային՝ յանձնելով ամբողջ գործը մինիստրի և լեռնային խորհրդի միացեալ ատեանի քննութեան։ Միևնոյն ժամանակ արդարադատութեան մինիստրը կարգադրեց դատախազին քննել այդ գործը դռնփակ։ Միացեալ ատեանը Սուտուլովի գործողութիւնները գտաւ անկանոն։ Իսկ վնասները հատուցանելու խնդիրը մնում է առկախ մինչև ամբողջ գործի քննութեան վախճանը (ծափահարութիւն բոլոր աթոռներում)։

Դուման քուէարկութեամբ որոշում է վիճաբանութիւնը յետաձգել միւս նիստին։

Հերթին ներքին գործերի մինիստրի բացատրութիւնն է, իրան ուղղված հարցապնդումի առիթով, վերաբերեալ Սեդլեցկի նահանգապետի ապօրինի կարգադրութիւններին Օպոլի հռոմա-կաթոլիկ տաճարի վերաբերութեամբ։

Երկար բացատրութիւններ է տալիս հոգևոր գործերի վերատեսուչը, որ վերջ ի վերջոյ գալիս է այն եզրակացութեան, թէ ոչ մի հիմք չը կար հարցապնդումը ներկայացնելու (ծափ. աջից)։

Դըմշան գտնում է, որ կառավարութեան ներկայացուցիչը բոլորովին սխալ լուսաբանութիւն տուեց ներկայ գործին։ Հռետորի կարծիքով, ուղղափառ հոգևորականութիւնը ամեն միջոցներով հալածում է կաթոլիկներին (ծափ. ձախից)։

Բօբրինսկին առաջարկում է հետևեալ բանաձևը. «Դուման, լսելով կառավարութեան բացատրութիւնները, հաւատ է յայտնում, որ դաւանանքի ազատութիւնը, որ Բարձրագոյնս ազդարարվեց 1905 թ. ապրիլի 15-ի մանիֆեստով, խստութեամբ կը պահպանվի իշխանութիւններից և ռուսաց ուղղափառ գիւղացիութիւնը և Խոլմշչինի և Պոդլեաշի մեշչանութիւնը կպաշտպանվեն ամեն տեսակ ձեռնմխելիութիւնից»։

Բուլատը բնորոշելով կառավարութեան վերաբերմունքը դէպի հարցապնդումը, գտնում է, որ կառավարութեան ներկայացուցիչը պարզեց այն հայեացքները, որոնցից կառավարութիւնը հրաժարվել է դաւանութեան վերաբերեալ մանիֆեստը հրատարակվելու օրից ի վեր։ (Հ. Գ.)

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Գարեգին արքեպ. Սաթունեան փոխայցելութիւն արաւ Վրաստանի էկզարխ Ինոկենտի արքեպիսկոպոսին յունվարի 27-ին՝ ուղեկցութեամբ Եփրեմ և Յուսիկ վարդապետների։

— Վրաստանի էկզարխը իր անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ յունվ. 31-ին, կիրակի, Սիօնի մայր տաճարում։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամ իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը խնդրում է մեզ տեղեկացնել, որ Զուբալովի անուան ժողովրդական տան գրադարանը շնորհակալութեամբ կընդունէ հայերէն գրքեր, վերաբերեալ գրականութեան և գիտութեան բոլոր բաժիններին։

— «Каспій» թերթին հեռագրում են, որ Կովկասի Փոխարքայի նոր անձնափոխանորդը պետական բարձր ատեաններում՝ Պետական Խորհրդի անդամ Ա. Նիկոլսկին փետրվարի սկզբներին գալու է Թիֆլիս։

— Արմաւիր-Տուապսէի երկաթուղու վարչութիւնը Տուապսէում նաւահանգիստ կառուցանելու աշխատանքները յանձնել է ֆրանսիական Պերլօ ֆիրմին։

— Հասարակական կլուբում վաղը տեղական գիմնազիստների դասատու Պավլովը կը կարդայ մի ռեֆերատ օդագնացութեան մասին, ցոյց տալով նաև պատկերներ մոգական լապտերով։ Մինչև ռեֆերատը նշանակված է գրական-երաժշտական բաժին, իսկ ռեֆերատից յետոյ կը լինի զրոյց։

— Կիրակի օրը, դեկտ. 31-ին, յօգուտ ժողովրդական թատրոնների ընկերութեան, Դ. Մելիք-Շահնազարեանը մի դասախօսութիւն կը կարդայ Զուբալովի անուան ժողովրդ. տանը Դանտէի պօէզիայի մասին։

— Վրաց-իմերէթեան սինօդական գրասենեակի առաջին նիստում, որ կայացաւ էկզարխի նախագահութեամբ, որոշվեց վերսկսել «Вѣстникъ Грузинскаго Экзархата» թերթի հրատարակութիւնը։

— Թիֆլիսի ոստիկանապետը շնորհակալութիւն է յայտնել իր օգնականներին և ոստիկանութեան պաշտօնեաներին այն օրինակելի կարգ ու կանոնի համար, որ տիրում էր Վրաստանի էկզարխի գալստեան օրը, յունվ. 25-ին։

— Հասարակական բաղնիքներ պահելու պայմանների որոշումների 28-րդ յօդուածի համաձայն, քիսաչիները և սպասաւորները պարբերաբար, ոչ պակաս քան ամիսը մէկ անգամ, պէտք է ենթարկվեն բժշկական քննութեան, բաղնիքի տիրոջ կամ կապալառուի հաշուով։ Մինչդեռ քաղաքում խօսում են, որ այդ կարևոր կէտը չէ գործադրվում։ Ասում են նոյնպէս, որ բաղնիքներից մի երկուսում աշխատում են մորթու հիւանդութիւններ ունեցող քիսաչիներ։

— Ներքին գործերի մինիստրութեան 1910 թւի նախահաշւի քննութեան ժամանակ Պետական Խորհրդի ֆինանսական մասնաժողովը ուշադրութիւն դարձրեց այն հանգամանքի վրա, որ քաղաքներից և զեմստվօներից չափազանց քիչ քանակութեամբ են ստացվում այն գումարները, որոնք գործադրվելու են ոստիկանութեան և ոստիկանական վարչութիւնների պահպանութեան համար, որպիսի հանգամանքը առիթ է ծառայում ունենալու խոշորագոյն ապառիկներ։ Ինչպէս երևում է պետական կօնտրօլի 1908 թւի հաշւից, պետական գանձարանը քաղաքներից և զեմստվօներից չէ ստացել 1,093,341 ր. 28 կ.։

Այդ պատճառով տեղական նահանգապետներին առաջարկված է ձեռք առնել միջոցներ, որպէսզի իր ժամանակին ստացվեն յիշեալ ապառիկները։

— Այսօր նշանակված է մէշչանների ընկերութեան լիազօրների ընդհանուր ժողովը հինգ գործերի քննութեան համար։

— Վաղը, երեկ. ժ. 8-ին, նշանակված է ռուսաց կայսերական տեխնիքական ընկերութեան կովկասեան բաժանմունքի նիստը։

— Գանձակի քաղաքային ատեանի հաշտարար դատաւորի օգնական գ. խ. Մաչավարիանին նշանակվում է Ղազախի բաժնի հաշտարար դատաւոր. կոմս Տիզենհաուզենը, գ. խ. Բարանովսկին, Վասիլևը, Լեւյատէրը, Ցիվինսկին և Շահ-Ազիզը նշանակվում են Երևանի նահանգական դատարանի պատուաւոր հաշտարար դատաւորներ։

— Թոքախտի դէմ կռւող Կովկասեան Ընկերութիւնը՝ Աբասթումանում շինվելիք սանատօրիայի համար ստացել է նուէր.—Մ. Կ. Կիպիանիից՝ 1 ր. 25 կ., Պ. Վ. Սերգէևից՝ 4 ռուբլի։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Յունվարի 27-ին, երեկ. ժամը $6^1/_2$ ին, Ժէլեզնի շարքեր կոչված քաղաքամասում, Հալաբարի 1-ին կամուրջի մօտերը, երբ Թիֆլիսի I կարգի վաճառական Ալէքսանդր Նազարովիչ Միլովը, որ Տեօֆիի բնակում ունի չթեղէնի և կօշիկեղէնների մեծ առևտուր, կառք նստեց և կամենում էր տուն գնալ, անյայտ չարագործներ կրակեցին նրա վրա «բրաունինգ» ատրճանակից 4 անգամ և վիրաւորեցին նրան մի գնդակով ստամոքսից, միւսով ձախ ազդրից, որից յետոյ փախան։ Վիրաւորված Միլովը թռաւ կառքից և վազելով անցաւ Հալաբարի 1-ին կամուրջը, ուր և նստեց։ Վրա հասած քաղաքապահ ոստիկան Ալէխինը վիրաւորվածին կառք նստեցրեց և տարաւ Միքայէլեան հիւանդանոցը։ Բժշկի քննութեամբ վէրքը անվտանգ է։ Մահափորձի մէջ կասկածանքով ձերբակալված են Միլովի խանութի ծառայողներ՝ Թիֆլիսեցի Արտ. Արտեմեվիչ Միրզոյեվ, որ ապրում է Ակիմօվսկայա փող. Տարաբչեանների տանը, Նախիջևանցի Մամիկոն Տէր-Աբրահամեան, որ ապրում է Նիկոլաեվսկայա փողոցում № 1 տանը, Թիֆլիսի մեշչանին Սարգիս Ալէքս. Միլով, որ ապրում է Կախեթինսկայա փող. № 1 տանը, Նախիջ. գաւ. Նալւկի գիւղի բնակիչ Աւ. Ստ. Մարգարեանց և Նախիջևանցի Կար. Նիկ. Գասպարեանց, որ ապրում է Միքայէլեան փող. № 17 տանը։ Տէր-Աբրահամեանի տան մէջ կատարված խուզարկութիւնը երևան հանեց «բրաունինգ» սիստեմի ատրճանակ երկու օբոյմաներով, որոնցից մէկի մէջ կար 6 փամփուշտ, միւսի մէջ՝ 4. Տէր-Աբրահամեանը ունի զէնք պահելու, Թոյլտուութեան վկայական № 10,202, իսկ Միրզոյևի բնակարանում գտնվեց «բրաունինգ» ատրճանակ երկու օբոյմաներով՝ ամեն մէկի մէջ 7 փամփուշտ, և վկայական։ Դէպքի տեղում գտնվեցին «բրաունինգ» ատրճանակների փամփուշտներ։

— Յունվարի 27-ին 5 րդ քաղաքամասի ոստիկանութիւնը զինուոր-պահակների հետ շուրջկալի ժամանակ ձերբակալեց 23 անգործ և անանցաթուղթ մարդկանց։

— Դուշեթի գաւառի Նախշիգօրի գիւղի բնակիչ Շաքրօ Մարտիրոսեանը, որ անասուն մորթելով է պարապում սպանդանոցի մէջ, յայտնեց ոստիկանութեան, որ յունվ. 20-ին նոյն սպանդանոցի ծառայողներ Մելիտօն Քարթվելշվիլին, Պորֆիրի Սուլաձէն, Մալախի Մագալբլաձէն և Կար. Մելաշվիլին հրաւիրելով իրան Մանթաշեանի այգին՝ կատարեցին իր վրա արուամոլութիւն։ Բոլոր յանցաւորները ձերբակալված են և ենթարկվում են քրէական պատասխանատուութեան։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտնի է, իւրաքանչիւր տարի Թիֆլիսում տեղի են ունենում պարբերական սիմֆօնիական համերգներ, որոնցից երրորդը լսելու հաճոյքը ունեցանք, ամսիս 26-ին, Արքունական թատրօնում։

Համերգը ղեկավարում էին Նիկոլայևը և Հայլօնկօն, մասնակցութեամբ ջութակահար Վիլշաուի և թաւջութակահար Տովեանովի։

Համերգի առաջին մասը բաղկացած էր Բեթհօվենի 7-դ սիմֆօնիայից և Չայկովսկիի concerto-ից։

Բեթհօվենի այդ գործը, որ իր ինն հրաշալիքներից մէկն է, անցաւ շատ աջող։

Սիմֆօնիայի ամենապատուաւորից մասն եղաւ փոքրիկ allegretto-ն. մանաւանդ անուշ էր այն տեղը, երբ թաւջութակները, սրտի դիպչող ձայնով, նուագում էին մելօդիան երկրորդ ջութակների accompagnement-ով։

Պ. Նիկոլայևը մեծ վարպետի նման ղեկավարեց presto-ն ու allegro con brio-ն։

Աննման Բեթհօվենից յետոյ, հաճոյքով լսեցինք Չայկովսկիի concerto-ի առաջին մասը, որը նուագեց Վիլշաուն շատ նուրբ կերպով։

Թէպէտ նրա ուժեղ passage-ները շատ չէին լսվում, սակայն նրա andante-ները շատ զգայական ու հաճելի երևացին մեր լսելիքին։

Համերգի երկրորդ մասը, դժբաղդաբար, առիթ չունեցանք լսելու։

Ջութակահար Դ. Դաւթեան

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Թիֆլիսի 1-ին արական գիմնազիայի նկարչական դասընթացքների օգտին փետրվ. 21-ին Թիֆլիսի Կրուժոկի շինութեան մէջ տեղի կունենայ դիմակահանդէս։ Երեկոյթի կառավարչուհին լինելու է կոմսուհի Վարվառա Դաւիդօվնա Վօրօնցովա-Դաշկովան։

— Օպերային երգչուհի Վիկզէմսկայան հրաւէր է ստացել երգելու Կիսլովոդսկում առաջիկայ ամառվայ սէզօնին։

— Երգիչ Կորչմարևը փետրվ. 2-ին իր բենեֆիսին դնում է «Մանոն» օպերայի մի գործողութիւնը, «Եվգէնիյ Օնէգինից» և յայտնի «M-me Բատերֆլէյ» օպերան ամբողջովին։

— Կովկասեան ֆելդշերների և ֆելդշերուհիների ընկերութեան միջոցները շատացնելու համար Արտիստական թատրօնում կը տրվի «Կենդանի դիակը» 4 գործ. պիէսը։

— Կիրակի օրը Հալաբարի «Նոր-Դրամա» թատրօնում խաղացվելու է «Համլէտը» դերասան Ամօ-Խարազեանի բենեֆիսին։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Շօպէնհաուէր» իբրև լաւատեսութեան փիլիսոփայ (Schopenhauer der Philosoph des Optimismus) դր. Ռաֆայէլ Բազարջեանի։

Մեր առաջ դրված է. Եւրոպայում ուսած մի հայ բժշկի փիլիսոփայական աշխատութիւնը գերմաներէն լեզուով։

Դա բժիշկ Բազարջեանի հետաքրքրական աշխատութիւնն է Շօպէնհաուէրի մասին։

Այդ աշխատութիւնը կրում է մի զարմացնող վերնագիր, որովհետև նա հակառակում է հանրածանօթ կարծիքին, թէ Շօպէնհաուէրը յոռետեսութեան կամ վատատեսութեան փիլիսոփայ է և ոչ թէ լաւատեսութեան։

Շօպէնհաուէրը ճանաչված է իբրև պեսսիմիստ, իսկ հեղինակը նրան դուրս է բերում օպտիմիստ։

Ինքը հեղինակը զգում է, թէ ինչ զարմանք պէտք է նա պատճառի ընթերցողին իր աշխատութեան վերնագրով. բայց նա համոզված և համարձակ կերպով նայում է իր երկասիրութեան վրա, հաւատալով որ նրան աջողվել է հերքել տարածված կարծիքը Շօպէնհաուէրի մասին։

Բազարջեանը իր աշխատութեան ծննդաւութեան մասին պատմում է հետևեալը.

«1903 թւի ամառն էր, երբ ես վերջացրած իմ չորսամեայ բժշկական կրթութեան քննութիւնները շտապել էի դէպի Տիրօլի գեղեցիկ անտառները իմ սպառված ոյժերը՝ վերականգնելու։ Ինձ հետ էր և իմ բարեկամը։

— «Կարդացէք բոլոր փիլիսոփաներին,— ասաց բարեկամս,—բայց ոչ Շօպէնհաուէրին։ Նա աւելի բանաստեղծ է, քան փիլիսոփայ, և միևնոյն ժամանակ յոռետես և հիւանդոտ հեղինակ»։

Չը նայելով այդ նախազգուշացումին՝ Բազարջեանը կարդացել է ուրիշ գրքերի հետ նաև Շօպէնհաուէրին և եկել է բոլորովին ուրիշ եզրակացութիւնների, քան ներշնչել էր իր բարեկամը։

Նա սկսել է համեմատել Կանտի և Շօպէնհաուէրի փիլիսոփայութիւնները և եկել է այն եզրակացութեան, որ Կանտը աւելի յոռետես է, քան Շօպէնհաուէրը։

Կանտը գիտակցում է աշխարհը մարդկային երևակայութեան ըմբռնումով և նրան ընդունում է այնքանով, որքանով նա ցոլանում է մարդկային մտածողութեան մէջ։ Մինչդեռ Շօպէնհաուէրը չափում է աշխարհը նրա իրական էութեամբ։ Այդ տեսակէտով Բազարջեանը նկատում է Կանտին աւելի վհատեցնող, քան Շօպէնհաուէրը։ Կա՛նտը սովորեցնում է, որ ամեն բան յարաբերական է՝ և զգացմունք, և խոհեր, և գաղափարներ և ամեն բան. իսկ Շօպէնհաուէրը ազատ է այդ հնարակերտներից և հանդիսանում է աւելի մարդկային, աւելի իրական, ուրեմն և աւելի օպտիմիստական։

Բազարջեանը աշխատում է իր հայեցակէտը և կարծիքը լուսաբանել բազմաթիւ խորհրդածութիւններով։

Մենք չենք ենթարկում քննադատութեան նրա հայեցակէտը և բաւականանում ենք գաղափար տալով գրքի մասին։

Գիրքը բաղկացած է միջին դիրքով 136 երեսից, տպագրված է Լայպցիգում։

Նոյն հեղինակը պատրաստել է տպագրութեան համար աշխատութիւններ Իբսէնական թատրօնի, Սօֆոկլէսի, Շէքսպիրի, Իբսէնի մասին։ Ա. Բ.

ՄԱՄՈՒԼ

«Վարդապետները կարգենք» մի յօդուածով Կ. Պոլսի «Առաւօտ» թերթի մէջ Լիլան գալիս է պահանջելու, որ կուսակրօն հոգևորականութեան վերջ տանք և մեր եկեղեցականներն ամենքն էլ ամուսնացած լինեն։ Եւ շատ սրամիտ կերպով հերքում է այն տարբերութիւնը, որ անվում է, թէ որովհետև Քրիստոս ամուսնացած չէր, ուրեմն և նրա աշակերտները և հետևողները պէտք է ամուսնացած չը լինեն։

Քրիստոսի մը մէկ ինչը կրնայ այսօր բաղդատուիլ մեր կուսակրօն փոքրաւորներուն ապրելակերպին հետ։ Քրիստոս երբայեցերէն միայն կը խօսէր։ Մերինները, արմաշականներու վրայ խօսելով, այնքան ամուր սորված են օտար լեզուները, որ անոնցմէ շատեր նոյն իսկ r տառը եւրոպականացած կը հնչեն։ Քրիստոսի համար Աւետարանը կըսէ, թէ կաշիէ չարըխ կը հագնէր՝ չուաններով կապուած սրունքներուն։ Մերինները... գլասէ bos և վրայէն Մէրձանօֆ գալօշ։ Քրիստոս առանձին կապրէր և միայն քարոզներով յարաբերութեան մէջ կըլլար երկսեռ ժողովուրդին հետ։ Մերինները ընտանեկան կեանքին համը շատ լաւ գիտեն և հաճոյք կը զգան այդ տաք մթնոլորտէն։ Քրիստոս՝ պարզ վերարկու մը կառնէր ուսերուն և գլուխը յարդէ հիւսուած տեսակ մը ծածկոց կը դնէր։ Մերինները՝ թաւիշէն խասր կը կրեն իրենց «սիւալիւ» փակեղին վրայ և անոր կուտան այն forme-ը, որ իրենց վառ դէմքին կարենայ ուզուած փայլը տալ։

Քրիստոս՝ շատ համեստ կերպով կը սնանէր, և գրեթէ արմտիքով և մեղրով կանցընէր իր նօթին։ Մերինները՝ իրենց առողջութիւնը պատրուակելով մսեղէնէն չեն զատուիր միս կապելու համար, և անուշեղէններով կը վերջացնեն իրենց ճաշը... անուշ քարոզելու համար թերևս։

Եւ դեռ ինչ հակասութիւններ, ինչե՜ր, ինչե՜ր։

Արդ՝ այս բոլորը ժամանակին ընթացքին հետ փոխուելով, երբ բոլորովին շեղած է իր նպատակէն, միայն ամուսնութիւնն է, որ կարելի չըլլար հաշտեցնել նորերին հետ։

Մեր մէջ մինչև այսօր դեռ չը լուծվեց նոյն իսկ աւելի պարզ մի պահանջ, այն է՝ այրիացած քահանաներին երկրորդ անգամ ամուսնանալու պահանջը, որ անյետաձգելի է։ Առ հասարակ ռէֆօրմները հայոց եկեղեցու մէջ շատ դանդաղ են ընթանում։

*

Խօսելով «Մշակի» դէմ սկսված արշաւանքի մասին, Ամերիկայի «Երիտասարդ Հայաստան» թերթը գրում է.

«Մշակը» երեք տարի առաջ կատաղի կռիւ մղելով Դաշնակցութեան դէմ՝ մերկացուց այդ կուսակցութեան Կովկասի մէջ կատարած բոլոր հրէշագործութիւնները։

Դաշնակցութեան Արևելեան բիւրօն մահ սպառնաց «Մշակի» խմբագիրներուն, այն «Մշակին», որու շկօլայէն դուրս եկած էր դաշնակցական աչքի ընկնող գործիչներու մեծ մասը և որու պաշտպանութեան շնորհիւն էր, որ Դաշնակցութիւնը մի ժամանակ հզօրացած էր Կովկասի մէջ։

«Մշակը» խրոխտաբար կուրծք տուաւ դաշնակցական հոգէառներուն դէմ, և ուրախ ենք, որ այսօր ալ նոյն խրոխտ կեցուածքը ունի, երբ հայ արեան ծարաւի ստորաքարշ սողուններ զանազան «ենթադրութիւններով» կուզեն Թոփչեանի տերրօրը «Մշակի» վզին փաթթել և վրէժ լուծել իրենց գաղափարի հակառակորդներէն, որոնց դէմ գրչով ու խօսքով պայքարելու մէջ իրենց ապիկարութիւնը ցուցադրած են միշտ»։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ

(Վրաց մամուլի նկատմամբ)

Ժամանակը, քաղաքականութիւնը, պատմութիւնը և բաղդը զարկեր շարունակ հայի մի հատուածը ապրեցրել են վրացիների հետ, վրացիների մէջ։ Երբ այսպէս է, ուրեմն հարկաւոր է, որ իրար անցեալով, իրար ներկայ կեանքով, իրար գրականութեամբ ու պատմութեամբ հետաքրքրվենք փոխադարձաբար։ Սակայն իրողութիւնը շատ անմխիթարական է. որքան իրար մօտ ենք տարածութեամբ, որքան իրար նման ենք վիճակով, որ շատ անգամ միևնոյն ցաւն ու դարդն ունենք, բայց և այնպէս հեռու ենք իրարից, հեռու ենք սրտով, հոգով ու մտածողութեամբ։ Միմեանց մտաւոր կեանքը չէ հետաքրքրում երկուսիս։

Այժմ, երբ կեանքը ամենախոշոր կերպով արտայայտվում է մամուլի մէջ, փոխադարձաբար չենք հետաքրքրվում իրար կեանքով. միմեանց թերթերն [illegible] չենք կարդում, [illegible] մէջ, բացի հասարակական ու քաղաքական հարցերից, որոնք յատուկ են բոլոր թերթերին, պարունակում են և զուտ ազգային, զուտ յատուկ ժողովրդական հարցեր, միմեանց գաւառական կեանքը։

[illegible] մենք աւելի ենք հետևում վրաց մամուլին. մենք աւելի տեղեակ ենք վրաց կեանքին, քան վրացիք մեր. նրանք մեր մասին գիտեն այնքան, որքան մեր մասին գրում են ռուսերէն լեզուով հրատարակվող թերթերը. բայց հայերէն լեզուով հրատարակվող թերթերը, պարբերական հրատարակութիւնները, հայ գրականութիւնը վրացիներին կարծես չէ հետաքրքրում. գուցէ գտնվեն անհատներ, որոնք յատկապէս նպատակ են դրել մեր գրականութեան հետ ծանօթանալը, բայց թէ կեանքի պահանջ զգան, վրացիների մէջ չէ նկատվում։ Թէև հայերս էլ մի առանձին հետաքրքրութեամբ չենք հետևում, բայց և այնպէս համեմատաբար այդ կողմից մենք աւելի ենք հետաքրքրվում։ Վրաց թերթերի ընթերցողների մի որոշ մասը հայեր են, իսկ վրացիներից համարեա ոչ ոք հայերէն թերթ չէ կարդում։ Այս հանգամանքն անշուշտ ունի իր որոշ պատճառները, որոնց վրա այժմ կանգ չենք առնի։

Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրենք այժմ, որ վրաց «Մոմավալի» թերթը սկսում է մեր կեանքի մասին մի քանի նկատողութիւններ։ «Մոմավալի» թերթը իր № 117-ում «Հայ» ստորագրութեամբ զետեղել է մի ընդարձակ յօդուած «Հայոց թատրօն» վերնագրով, իսկ նոյն թերթի № 120-ում «Հայոց մամուլ» նոյնպէս ընդարձակ և ուշագրաւ յօդուածը։

Խ. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շուլավեր, 10 յունվարի

Ինչպէս յայտնի է ընթերցող հասարակութեանը, հանգուցեալ տ. Նազիրեանը թողել է մի կտակ, որով կտակակատարներ են նշանակված Արտեմ Նազիրեանը և նրա 3 բարեկամները։ Համաձայն այդ կտակի՝ գլխաւոր ժառանգներն են Շուլավերի հասարակութիւնը և Ներսիսեան դպրանոցը. ուստի Շուլավերի հասարակութիւնը մեզ ընտրեց ի թիւս ուրիշների իբրև իր ներկայացուցիչներ, որպէսզի մենք հաշիւ պահանջէինք Ա. Նազիրեանից և միշտ ձայնի իրաւունքով կտակակատարների հետ բոլոր հարցերում խորհրդակցէինք, ապա նրանք՝ նախօրօք մեր համաձայնութիւնը առնելուց յետոյ՝ դիմէին վերաբերող գործերին։ Ներսիսեան դպրանոցն էլ ներկայացուցիչ էր ընտրել իր կողմից Ղ. Տիգրանեանին։

Որովհետև արդէն երկրորդ տարին լրանում է, ուստի սրանով հրապարակապէս դիմում ենք Ա. Նազիրեանին և տալիս ենք նրան մէկ շաբաթ ժամանակամիջոց մամուլի միջոցով կամ ընտրված ներկայացուցիչներիս ներկայութեամբ հաշիւ ներկայացնել. հակառակ դէպքում մենք պէտք է ստիպված լինենք հրաժարվել իբրև ներկայացուցիչներ հասարակութեան մեզ տուած իրաւունքներից, որպէսզի ազատ լինենք թէ ներկայ հասարակութեան և թէ նրա ապագայ սերնդի առաջ ունեցած պատասխանատուութիւնից։

Շուլավերի հասարակութեան ներկայացուցիչներ՝ Վ. Միրաքեանց, Մ. Բարհանեանց

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԻՄ ԿԱՐԳԱԿԻՑ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻՆ

Խուցեան և Ալիխանեան երիտասարդ քահանաների արդարամտութեան շնորհիւ այսօր մամուլի մէջ հանդէս է հանված Թիֆլիսի Վանքի աւագ եկեղեցու միաբան չորս քահանաների կատարած տգեղ գործը։

Բարեպաշտ մէկը վաթսունական թւերին մօտ 3000 ր. *) գումար է դնում բանկը այն պայմանով, որ դրամագլուխը միշտ անձեռնմխելի, որ դրամագլխի տարեկան տոկոսիքը բաժանվի Վանքի աւագ եկեղեցու միաբան քահանաների մէջ, իբրև վարձատրութիւն կտակողի հոգու յիշատակին պատարագ մատուցանելու և հոգեհանգիստ կատարելու համար։

Վանքի աւագ եկեղեցու չորս քահանաներ,— ինչպէս լրագրական տեղեկութիւններից երևում է,—միաբան ջանքերով տապալել են կտակի հաստատութիւնը, զրկել են Վանքի քահանաներին (ընդհանուր ամամբ) տարեկան տոկոսագումարներից, ձեռք են անցրել անձեռնմխելի համարված դրամագլուխը և լռեցրել են տարեկան պատարագ ու հոգեհանգիստը։

Իմ կարգակից եղբայրներ, սարսուռ է պատում ինձ, երբ մտածում եմ, թէ ինչ-

*) Մեզ հետաքրքրողը դրամագլուխը չէ, ի հարկէ, այլ քահանաների վարմունքը։ Դրամը կարող է վճարվել, գործը դրանով չը պէտք է վերջանայ։

պէս չորս քահանայ մարդ, առանց իրարից ամաչելու, կարող են միաբանվել այդպիսի մի այլանդակ գործ կատարելու նպատակով։

Դրանց արարքի մէջ, եթէ ճիշդ է, տէր եղբայրներս, մինչ չենք տեսնում մեր ամենի պատիւը արատաւորված, մեր եկեղեցական և կրթական ու բարեպաշտական հաստատութիւնների սրբազան ու կենսական աղբիւրը՝ կտակը ոտնակոխված, կտակաւանդի հաւատարութիւնը աւազակված, նրա վերջին կամքը՝ սպանված, քահանայական կոչման հոգին հայհոյված։

Մինչև մենք մեր զեղծումների, մեր վատութիւնների նկատմամբ փոխադարձաբար պահանջող, քննող, դատող, մերկացնող և մեր իշխանութեան անաչառ դատաստանը խնդրող չը լինենք, մինչև մենք մեր բարոյական նկարագիրը չը բարձրացնենք, իրաւունք չը պիտի համարենք բողոքելու մեր դիրքի խախտվելու, մեր ազդեցութեան թուլանալու, մեր հեղինակութեան և մեզ հետ եկեղեցականութեան ու կրօնի ընկնելու մասին։ Մեսրոպ ա.-ք. Մելեան

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻՆ

(Նամակ Խմբագրութեան)

Իգդիրի հայոց ծխ. դպրոցի հոգաբարձութեան կողմից լիազորված՝ նոյն դպրոցի աւագ ուսուցիչ Ս. Նազանեանցը հրաւիրում է ինձ Իգդիր՝ ներկայացումներ տալու դպրոցի օգտին։

Ներկայացումից ստացված եկամուտի 30%-ը տրվելու էր ինձ, ծախսերը իրանց վրա, որի արդիւնքը ինձ էր հասնելու. Նրանք հրաժարվում են տալ ինձ այդ չնչին գումարը, որը՝ մինչև անգամ իմ արած ծախսերը չէ ծածկում։

48 ր. 60 կ. մուտք ենք ունեցել, որից 15 ր. տալիս եմ դպրոցին, 13 ր. բեմական պիտոյքների համար։

Այս պարոնները կանչում են և ասում. «Պ. Աբրահամեան, մենք լսել ենք, որ ներկայացումներ պիտի տաս, դրա համար մենք չենք տալիս ձեր հասանելիքը»։

Ինձ պահում են երեք շաբաթ այդ չնչին հասանելիքը ստանալու համար, որի պատճառով կրկնապատիկ ծախսեր եմ արել։

Կ. Հ. Բ. Ը. Իգդիրի ճիւղի վարչութիւնը, լսելով որ ես նիւթապէս վնասված եմ գնում Իգդիրից, դիմում է ինձ յօգուտ Բ. Ը. տալու մի ներկայացում, որից 40%-ը նշանակում են ինձ։

Երբ դպրոցի աւագ ուսուցիչը լսում է այդ, կանչում է առանձին և ասում. «Պ. Աբրահամեան, դուք մի մասնակցէք այդ ներկայացմանը. մենք լիովին բաւականութիւն կը տանք ձեզ»։

Այդ տպաւորութիւնը դեռ չէր հեռացել մտքիցս, կանչում է հոգաբարձու Վլաս Բալոյեանը և ասում. «Պ. Աբրահամեան, ձմ հետ էք մասնակցում. Կ. Հ. Բ. Ընկ. Իգդիրի ճիւղի հետ. Թքել եմ ես նրանց գործունէութեան վրա»։

Եթէ ես միայնակ չը լինէի, ես պատիւ կը պահանջէի պարոնից. բայց ինչ արած, պարոնը օգտվեց իմ միայնակութիւնից և հայհոյանքներ թափեց խեղճ նորակազմ ճիւղի վրա։

Ահա այսպէս են մեր հայ ժողովրդի ղեկավարները։

Չը լսեցի դրանց «բարի» խորհուրդներին և Բարեգործական Ընկերութեան հետ տուի իմ երկրորդ ներկայացումը։

Հետևեալ օրը լիովին բաւարարութիւն ստանալով վարչութիւնից, դիմում եմ «իմ» հոգաբարձութեանը, որ իմ հաշիւները վերջացնեն։

Յունվ. 1-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, կանչում են Վլաս. Բալոյեանի խանութը և պահանջում են, որ իմ արած ծախսերի ցուցակը տամ։

Ներս մտնելս իմացայ. դնելով իմ առաջ 27 րուբլի 50 կ., որից 13 րուբլին բեմական ծախս եմ արել, 12 րուբլի ճանապարհածախս եմ տուել։

Սկսում են թուք ու մուր և իբրև «ողորմութիւն» տալ իմ աշխատանքը. Նոյնիսկ բռունցքները դիմեցին երեքով՝ Վ. Բալոյեան, Ս. Նազանեան և Յ. Աւագեան։ Ես դուրս թռայ խանութից և աղաղակեցի. «Հասէք ինձ, երեքով խեղդում են»։

Այդ բոլորից յետոյ, հոգաբարձութեան քաջարի պաշտպան մեծ բռունցքների տէր Յակոբ Աւագեանցը, նախկին հոգաբարձու, չը կարողանալով իր զայրոյթին և նախանձին բաւականութիւն տալ մարդավարի միջոցներով, յունվ. 2-ի առաւօտեան ժամը 10-ին, թէյի ժամանակ, մտնում է իմ տունը, որտեղ ես ապրում եմ իբրև նախլէբնիկ, ու մի քանի հայհոյանքներից յետոյ սկսում է իր երկաթէ բռունցքներն իջեցնել գլխիս։ Ես բղաւում եմ լուսամուտը և օգնութիւն կանչում. հաւաքվում են և հազիւ կարողանում են ազատել ինձ «ինտելիգենտ» Յակոբ Աւագեանցի ձեռքից։

Այս վայրենութեան վրա հրաւիրում եմ Իգդիրի հասարակութեան ուշադրութիւնը։

Մոռացայ հոգաբարձութեան ամարդի վարմունքներից մէկը ես յիշել։

Նրանք, լսելով որ ներկայացումը Կ. Հ. Բարեգործական Ընկերութեան մասնակցութեամբ է լինում, վճռեցին չը տալ դպրոցը, առարկելով որ 27-ի և 28-ի օրերը ռուսերէն ներկայացում իրանք պիտի տան և միանգամայն մերժում են, մինչդեռ այդ օրերը ոչինչ չարին. մենք ստիպված եղանք նշանակել հասարակ օր, չորեքշաբթի։ Սակայն չը նայելով այս հանգամանքին, մեծ ցաւ պատճառեց պարոններին, որ ներկայացումն աջողութեամբ պսակվեց։

Դերասան Աբրահամեան

Իգդիր, 10 յունվարի

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

I

Թաւրիզ, 25 յունվարի

Համագործակից ընկերակցութիւնների և ակցիօներական ընկերութիւնների մատակարարած օգուտն ու բարիքները ակներև են այն առևտրական անձնաւորութեանց համար, որոնք վայելել են և դեռ վայելում են նման ձեռնարկութիւնների արտադրած առաւելութիւնները։ Իբրև ուրախալի երևոյթ, պարտականութիւն եմ համարում «Մշակի» միջոցով ծանօթացնել Թաւրիզում գոյութիւն ունեցող «Էկօնօմ» ակցիօներական ընկերութեան առևտրական հաստատութիւնը, որը ծնունդ է առել 2 տարի առաջ եղբարք Նազարբէկեանների և նրանց համախոհ ընկերների նախաձեռնութեամբ,

Որովհետև հիմնադիրները ռուսահպատակներ են, առևտրական տունն այդ պատճառով գտնվում է ռուսաց հիւպատոսարանի հովանաւորութեան ներքոյ։ «Էկօնօմ» ընկերութիւնն ունի իր տպագրված կանօնագիրը և մինչև այսօր բաց է թողել 800 ակցիա, իւրաքանչիւրը 10 թումանի (20 րուբլի) արժողութեամբ։ Նորերումս բաց է թողել նաև 200 ակցիա, որով լրանում է ընկերութեան պայմանաւորված ակցիաների քանակութիւնը։ Ակցիաների թիւը որոշ չափով սահմանափակված է, որպէսզի փոխանակ փոքրամասնութեան՝ մասնակցողների մեծամասնութիւնը օգտվի շահաբաժիններից։ Ընկերութիւնը վաճառում է նպարեղէններ, արդ ու զարդի (галантерейный) վերաբերեալ նիւթեր և այլ ընթացիկ ապրանքներ՝ որոնք ստացվում են Ռուսաստանից և Եւրոպայից։ Ընկերութիւնն իր անդամներին էժան է ծախում ապրանքները, և՝ համաձայն կանօնագրի տրամադրութեան՝ տարվայ վերջին, հաշւելով գնված ապրանքների գումարը, 5% զեղչ էլ է տալիս նրանց։ Շնորհիւ ընկերութեան վարչութեան փորձառու գործունէութեան, շատ աջող է գործը և յոյսեր է տալիս ապագայ առաջադիմութեան համար։ Գործը միանգամայն օրինակելի է. երանի կը լինէր, եթէ օգուտ քաղէին Թաւրիզի հայ առևտրականները համանման ընկերութիւններ հաստատելու համար։

Հայկազուն

II

Թէհրան, 18 յունվարի

Մօվախար-էս-Սալթանէն՝ Պարսկաստանի այդ ամենաառաջին ֆուզուլ (քսու) անձնաւորութիւնը, նախկին շահին շրջապատած պալատական կամարիլլայի մէջ այդ ամենամութ գործերով և պաշտօններով զբաղված մարդը և մի երկու յայտնի ու սարսուռ ազդող սպանութիւնների այդ հեղինակ-ծրագրողը անցեալ օրը արդարադատութեան ձեռքով կախաղան հանվեց։ Մօվախար-էս-Սալթանէն իր ժամանակին անուն հանած Ալա-ուդ-Դօվլէի եղբօրորդին է և հանգուցեալ Մուզաֆֆէր-Էդդին շահի փեսան։ Մահմէդ-Ալի շահի պալատում նա պէտքական դէմք էր, որովհետև պալատի անփող եղած ժամանակն սպանութիւնների և բռնագրաւ պահանջների միջոցով գիտէր փող կորզել քաղաքի հարուստներից։ Երբ կարգադրութիւն եղաւ Մահմէդ-Ալի շահի՝ իր պալատական կամարիլլայով Պարսկաստանից հեռանալու մասին, Մօվախար-էս-Սալթանէն էլ պատրաստվեց թողնել Պարսկաստանը, որպէս այդ կամարիլլայի մի անդամ։ Սակայն մի շաբաթ առաջ անսպասելի կերպով լուր տարածվեց քաղաքումս, որ նա ծպտեալ կերպով տեղս է ժամանել։ Եւ ճիշդ այդ օրերում, «ղաթլի» օրերում, բերնէ-բերան էր պտտում հաւանական խառնակութեան շշուկը։ Որովհետև Մօվախար-էս-Սալթանէն, ինչպէս և միւս աքսորված պալատականները, իրաւունք չունէր Պարսկաստան վերադառնալու, բայց վերադարձել էր, և որովհետև նա իր այդ քայլով խախտել է իր և իր պաշտօնակիցների վերաբերմամբ Նոր կառավարութեան արած կարգադրութիւնը, ուստի Նազմիյէն անմիջապէս ձերբակալում է նրան և յանձնում ադլիէի ձեռքը քննութեան ենթարկելու համար։ Քննութեան ժամանակ նա յայտնել է, որ ինքը եկել է Պարսկաստան հէնց քննվելու համար և ապացուցանելու, որ ինքը անպարտ է և երբեք մեղսակից չէ եղել այն խժդժութիւններին, որոնք կատարվել են Մահմէդ-Ալի շահին շրջապատողների ձեռքով։ Նա նոյնպէս յայտնել է, որ ծպտեալ կերպով Պարսկաստան է մտել Ասխաբադի վրայով ու մեծ նեղութիւն է քաշել, մինչև որ հասել է Թէհրան, ճանապարհին, չը ճանաչվելու համար, զանց առնելով Սէմնան քաղաքը, ուր ինքը դատաւոր էր մէջլիսի ամբաստանումից յետոյ։

Մօվախար-էս-Սալթանէի մօտ գտնվել են 40,000 թումանի փոխանակագրեր և մի քանի գրաւոր յանձնարարութիւններ։ Նրա հայրը, գձձի և ժլատ ծերուկ, նախ քան նրան կախաղան հանելը աղաւինել է Սարդար-Ասադին և բաւականին մեծ գումար առաջարկել իր որդու կեանքը յետ գնելու համար։ Սակայն ի զուր... Սարդար-Ասադը չէր կարող ծերուկ քէշիքչի-բաշիի ցանկութիւնը կատարել, որովհետև յեղափոխական տարրերի շրջանում առաջ էր եկել բուռն պահանջ յայտնի ոճրագործ և օրինազանց Մօվախարին կախաղանի վրա տեսնելու։

Վերջապէս անցեալ օրը նա կախվեց։ Դեռ լաւ չը կախված, դուրս էր գալիս գերանից թոկի օղակը, և Մօվախարը շրմփում է գետին։ Ապա ոտքի կանգնելով փորձ է անում փախչել։ Այդ միջոցին շփոթ և իրարանցում է ընկնում հանդիսատես բազմութեան մէջ. շատերը, իրականացած համարելով ենթադրվող խառնակութիւնը, ընկնում են մի գլուխ փախչել։ Իսկ կախաղանը շրջապատած զինուորները վրա են հասնում և հրացանի կոթով ուժգին հարուած հասցնում փախչելու-ազատվելու փորձ փորձող Մօվախարի գլխին։ Մօտ քառորդ ժամվայ չարչարանքից յետոյ վրա է հասնում մկանունքների ընդհանուր թուլութիւնը։

Մօվախար-էս-Սալթանէի կախաղան բարձրանալով ջուրն է ընկնում այն դաւադրական ծրագիրը, որի իրագործման համար նա վերադարձել էր։

Ս. Մուրադեան

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

27 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բացվեց ձկնարդիւնաբերողների համառուսական երրորդ համագումարը, որը հաւատարմութեան զգացմունքներ յղեց Թագաւոր Կայսրին։

ՀԷԼՍԻՆԳՖՈՐՍ։ Ընտրութիւնների հետևանքները նախնական հաշւով. սօց.-դեմօկրատներ 87, հին-ֆիններ 42, երիտասարդ ֆիններ 28, շվէդներ 26, ագրարներ 16, քրիստոնեայ բանւորներ 1։

Քաղաքագլուխ՝ 88 ձայնով ընդդէմ 64-ի ընտրվեց Գլազունովը։

ՕԴԵՍՍԱ։ Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան յատուկ քննիչ յանձնաժողովը մի շարք անճշտութիւններ երևան հանեց երկաթուղային վարչութեան գործերի մէջ։

ԽԱՐԿՕՎ։ 75 տարեկան հասակում վախճանվեց եկեղեցական պատմութեան պրոֆէսոր Ամֆիան Լեբեդևը։

ՆՕՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Ազնուական. ժողովը որոշեց միջնորդել շուտափոյթ զէմստվօ մտցնելու Դօնեան շրջանում։

ՊՕԼՏԱՎԱ։ Հողային բանկի բաժնետէրերի ժողովը 40 հազար րուբլի նուիրեց Պօլտավայում կանանց նկարչական արհեստագիտական դպրոց հաստատելու համար։

ԱԹԷՆՔ։ Նոր մինիստրութիւնը որոշեց շաքարի կօնվէնցիան մտցնել տարվայ վերջը։

ՊԷԿԻՆ։ Պօստային համաձայնութեան ույժով Եապօնիան իրաւունք ստացաւ 16 պօստային բաժանմունքներ բանալու Մանջուրիայում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ պօստատար գնացքը 11 ժ. 40 ր. գիշեր., Գանձակ է հասնում 6 ժ. առաւօտ., Եւլախ՝ 8 ժ. 9 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ 12 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 45 ր. ցերեկ., Բագու՝ 6 ժ. 9 ր. երեկ.։ Մարդատար գնացք № 6՝ 8 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 2 ժ. 32 ր. գիշեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 41 ր. գիշեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 9 ժ. 12 ր. ցերեկ., Բագու՝ 2 ժ. 10 ր. ցերեկ.։ Խառն գնացք չորրորդ կարգի վագոններով, միայն ըստ հարկի կարևորութեան, 7 ժ. 3 ր. առ., Բագու է հասնում 11 ժ. 43 ր. կէսօրվայ։ Արագացված գնացք № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 13 ր. գիշեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ՝ 10 ժ. 32 ր. ցեր., Բալաջարի՝ 1 ժ. 45 ր. կէսօր., Բագու՝ 2 ժ. 20 ր. ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստատար 1 ժ. 37 ր. գիշ., Ալէքսանդրոպօլ է հասնում 12 ժ. 21 ր. ցեր., Էջմիածին կայարան՝ 5 ժ. 30 ր. եր., Նախիջևան՝ 11 ժ. 30 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 4 ր. գիշ.։ Մարդատար ապրանք.՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Ալէքսանդրոպօլ է հասնում 3 ժ. 16 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 46 ր. առ., Ուլուխանլու՝ 9 ժ. 16 ր., Երևան՝ 10 ժ. 14 ր. առ., որից դէնը այլ ևս չէ գնում։ Խառն գնացք չորրորդ կարգի վագոններով ըստ հարկի կարևորութեան՝ 5 ժ. 8 ր. ցեր., Ալէքսանդրոպօլ՝ 6 ժ. 56 ր. առ., որից դէնը այլ ևս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 7՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 9 ժ. 42 ր. առ., Պօստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 11 ժ. 48 ր. առ.։ Մարդատար № 5՝ 1 ժ. գիշ., Բաթում է հասնում 2 ժ. 8 ր. ց.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ պօստատար գնացքը 8 ժ. 42 ր. առաւ., մարդատար № 5՝ 12 ժ. 11 ր. գիշ., Արագացված № 11՝ 10 ժ. 47 ր. առ.։ Վերջին գնացքը չէ գնում Բաթում։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ մարդատար № 6՝ 7 ժ. 21 ր. երեկ., պօստային՝ 10 ժ. 40 ր. երեկ., մարդատար № 8՝ 12 ժ. 17 ր. կէսօրին։ Վերջին գնացքը Բագու չէ գնում։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար 6 ժամ 19 ր. առ., մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 44 ր. երեկոյեան։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ խառն գնացք 4-րդ կարգի վագոններով՝ 4 ժ. 48 ր. գիշերվայ։

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Հիւանդանոց
Մշտական մահճակալներով
Թիֆլիս, Միխայլօվսկի պր., Միքայէլեան հիւ. գիմաց, 59, տել. 1026
Հիւանդների ընդունելութիւն.
ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը, միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւ.։
Ն. Ա. ԱԹԵՆԵԱՆՑ—ցեր. ժ. 1—2-ը, ականջի, քթի և կոկորդի հիւանդութիւններ։
Վ. Վ. ՎՆՈՒԿՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը, վիրաբուժական հիւանդութիւններ։
Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը, ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։
Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՍ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. $11^1/_2$—$12^1/_2$-ը, ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։
Ա. Դ. ԿԱԼԻՐԿՕՎՕ-ՎՆՈՒԿՕՎԱ—ցերեկ. 2—3 ժամը, կանանց հիւանդութիւններ։
Բժշկութիւն էլեկտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրօսկօպիական, բակտերօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստում։ Ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կ.։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից
(Կ. Ե. ու.) 236. 100—91

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ՝ միզասեռական, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւններ։
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւ. ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը։
Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը։
Կուկիա, Սեմեօնօվսկայա փ. № 16.
Տէլէֆօն № 40.
(Ե. ու. կ.) 984. 100—51

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր { 5—7 ժ. երեկ.
Միքայէլեան փող., № 36. Տէլէֆօն № 388
(Օ. Մ.) 1216. 100—64

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՂԲ. ԱՎՍԱՐԳԻՍՕՎՆԵՐԻ
այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի պտղատու ծառեր ու դէկօրատիվ բոյսեր։
Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.). Կատալօգը ուղարկվում է ՁՐԻ։
(ու. կ. հ.) 108. 15—1

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԲԱՑՎԱԾ Է
ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ
(Գլխաւորապէս ընտիր պողպատեայ գութանների) ՊԱՀԵՍՏ (складъ) և գրասենեակ (контора), որը վաճառում է գործարանային գներով եւ մասնի և գիւղացիութեան։
Միակ ներկայացուցիչը ամբողջ Կովկասում
АКСАЙ (ԱԿՍԱՅ)
ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Մրցումն Թիֆլիսի բոլոր յայտնի ֆիրմաների հետ։
Դիմել «ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ» շաբաթաթերթ. խմբագրութեան՝ յանձնելու ներկայացուցիչ ՊԵՐՃ ԳԱՅՖԱՃԵԱՆԻՆ։
(ա. կ.) 107. 2—1

2 ՌՈՒԲԼՈՎ ՊԻՋԱԿ
Այդպիսի չեղած էժան գնով ուղարկում եմ պատրաստի, կարված, միանգամայն գործն. և զեղ. պիջակ՝ տարվայ ամեն սեզօնին յարմար։ Նոյնպէս ուղարկ. եմ պատրաստի շալվարներ, կարված մօդային, գործն. և ամուր կտորից՝ 2 ր.։ Պիջակի կամ շալվարի ճանապարհած. 35 կ.։ 3 և աւելի առարկ. բերել տալուց՝ իմ հաշւին։ Ուղարկ. եմ վերադիր վճ., պօստով, առ. կանխավճ., հրաշխաւորութեամբ —եթէ չը հաւանվի՝ յետ եմ ընդունում։ Պատուէրները հասցէագրել. фабрик. З. Г. РОЗЕНТАЛЮ, г. Лодзь, № 216.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն։
(ա. օ.) (В. 2782) 44. 33—6

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
«ՏՂԱՄԱՐԴԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ»
Չափահասների համար կարևոր և օգտակար գիրք. կազմեց մէդիցինայի ֆէլդշէր
Ռ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Գինն է 30 կօպ.
Ծախվում է Թիֆլիսում «Գուտտենբերգ», «ՓԱՐՈՍ» գրավաճ. և հեղինակի մօտ՝ Թիֆլիս, Семеновская ул. № 9. Գումարով պահանջողները և գրավաճառները թող վաղօրօք բանակցին գրաւոր կերպով զեղչի մասին։
(ա. օ.) 75. 5—5

(П15567) 111. 8—1

!ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԴԱՐՁՐԷՔ!
Ուղարկում եմ պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ. «ՏՐԻՈՒՄՖ» շէվիօտի ամբողջ կտոր՝ $4^1/_4$ արշ, տղամարդկանց լրիւ
ՉԳԵՍՏ 2 ր. 75 կ.
Չը նայած ծայրայեղ էժանութեան՝ «Տրիումֆ» կտորը բրդից է (ոչ բամբակից) և ունի բոլոր յատկութիւնը լաւ կտորների, միանգամայն ամուր է, գործնական ու շքեղ։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ձիթագոյն։ Ճանապարհածախսը 55 կ.։ Երեք և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախսը իմ հաշւին։
Պահանջները հասցէագրել՝
г. Лодзь, № 72 п., фабриканту
ЗИГМУНТУ РОЗЕНТАЛЮ.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն։
(29, փ. 5) (В. 2749) 33. 3—2

1910 ԹՒԻ ՀԱՄԱՐ
ԲԱՑ ԾԱՒ Է ՎԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

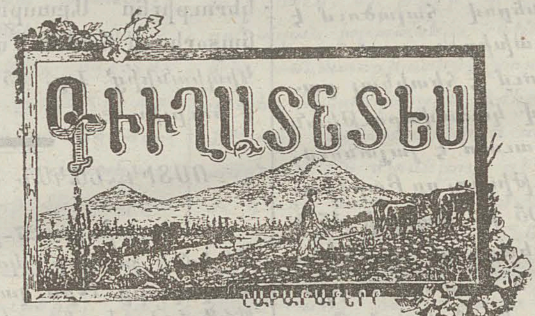

պատկերազարդ շաբաթաթերթի (Բ տարի)
«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԻ» բովանդակութիւնը. Երկրագործութիւն։ Անասնաբուծութիւն և կաթնատնտեսութիւն։ Պարտիզպանութիւն և պտղաբուծութիւն։ Այգեգործութիւն և գինեգործութիւն։ Յատուկ բոյսերի մշակութիւն։ Մեղուաբուծութիւն և շերամապահութիւն։ Բանջարաբուծութիւն։ Թռչնապահութիւն։ Կօօպերացիա և սպառողական ընկերութիւններ։ Գիւղատնտեսական նորութիւններ։ Գիւղատնտեսական կեանք։ Գրախօսութիւնք Թղթակցութիւններ։ Տնայնագործութիւն և տնարարութիւն։ Հարց և պատասխաններ։ Պօստ-արկղ և յայտարարութիւններ։
Առաջիկայ 1910 թւին «Գիւղատնտեսին» աշխատակցելու են նաև Թիւրքահայ գիւղատնտեսներ։
«Գիւղատնտեսը» 1910 թւի իր տարեկան բաժանորդներին թերթի համարներից դուրս տալու է որպէս նուէր՝
ՀԱՑԱՀՈՅՍԵՐԻ ԵՒ ԽՈՏԱՀՈՅՍԵՐԻ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՍԵՐՄԵՐ
Բաժնեգինը.

Ռուսաստանում		Արտասահմանում	
Տարին . . .	3 րուբլի	Տարին .	4 րուբլի (12 ֆրանկ)
Կէս տարին . .	2 րուբլի	Կէս տարին	2 ր. 50 կ. (7 ֆրանկ)

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Гюхатнтесъ". Արտասահմանից՝ Tiflis (Russie) Rédaction «Guchatntess». (Կ. Հ.) 1179. 24—24

ПРОДАЕТСЯ вполнѣ обурудованная
РИСОВАЯ МЕЛЬНИЦА
Способная выработать отъ 200—300 пудовъ чалтыку или 110—130 пудовъ чистаго рису въ сутки; можетъ быть устаровлено въ любомъ мѣстѣ. Видѣть можно въ маслобойномъ заводѣ Карлинскаго, Тифлисъ, Авчальская ул.. домъ Корганова № 59. Тутъже продаются 2 МОТОРА НЕФТЕНЫЕ, одинъ 10 силъ, а другой 5 силъ.
(23,25,27,29) 82. 4—4